

Satversmes tiesas sēdes stenogramma

2002.gada 5.februārī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Aivars Endziņš

A.Endziņš

Tiesas sēdi pasludinu par atklātu.

Tiek izskatīta lieta nr.2001-10-01 *“Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390. līdz 392.² panta un 1997.gada 20.februāra likuma “Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” Pārejas noteikumu 3.punkta atbilstību LR Satversmes 92.pantam”*.

Lietu tiesa izskata pilnā sastāvā:

tiesneši Jelāgins, Lepse, Ušacka, Čepāne, Skultāne, Apsītis un Endziņš.

Lietas dalībnieki:

pieteikuma iesniedzēju - Cilvēktiesību biroju - pārstāv Līga Bikseniece un Jānis Butkēvičs.

Lietā ir attiecīgās pilnvaras.

Institūciju, kas izdevusi aktu, kas tiek apstrīdēts, pārstāv Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš.

Kā pieaicinātā persona, speciālists, ir pieaicināts Gunārs Kūtris - Kriminālprocesa likuma izstrādāšanas darba grupas vadītājs.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi? Nav.

Uzsākam lietas izskatīšanu pēc būtības. Tiks nolasīts tiesneša ziņojums.

Pieteikumu par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā iesniedza Valsts Cilvēktiesību birojs. Pieteikuma iesniedzējs lūdza Satversmes tiesu, pirmkārt, atzīt par spēkā neesošu prokurora ekskluzīvās tiesības ierosināt tiesvedību krimināllietā sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem un 1961.gada 6.janvāra Latvijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 390.-392².pantus par pretrunā esošiem Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam un spēkā neesošiem kopš Latvijas Republikas Satversmes 8.nodaļas spēkā stāšanās dienas, t.i. kopš 1998.gada 6.novembra.

Otrkārt, atzīt par spēkā neesošām Latvijas Republikas ģenerālprokurora un Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurora ekskluzīvās tiesības iesniegt protestu uzraudzības kārtībā par spēkā stājušos tiesas spriedumu krimināllietā un 1997.gada 20.februāra likuma “Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” Pārejas noteikumu 3.punktu par pretrunā esošu Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam un spēkā neesošu kopš Latvijas Republikas Satversmes 8.nodaļas spēkā stāšanās dienas - kopš 1998.gada 6.novembra.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu - Saeima - atbildes rakstu iesniegusi un tas pievienots lietai.

Lietas sagatavošanas gaitā papildus paskaidrojumi un dokumenti pieprasīti no Augstākās tiesas, Ģenerālprokuratūras un Tieslietu ministrijas izveidotās darba grupas Kriminālprocesa likuma projektam.

Minētās institūcijas ir iesniegušas savu viedokli un dokumenti pievienoti lietai.

Bez tam lietai pievienoti normatīvo aktu teksti, fragmenti no Saeimas sēžu stenogrammām, izskatot likumprojektu "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā", kā arī Saeimas sēžu stenogrammas par Latvijas Republikas Satversmes 8.nodaļas apspriešanu Saeimas sēdēs; Vācijas un Austrijas konstitucionālo tiesu atsevišķu lietu spriedumi, to fragmentu tulkojums.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāv Valsts Cilvēktiesību biroja juriste Līga Bikseniece un jurists Jānis Butkevičs.

Saeimu pārstāv Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš.

Uz tiesas sēdi aicināta pieaicinātā persona piedalās darba grupas Kriminālprocesa likumprojekta izstrādei vadītājs Gunārs Kūtris.

Lēmums par lietas nodošanu izskatīšanai pieņemts 2001.gada 10.decembrī, paziņojums par lietas izskatīšanu publicēts laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" 2002.gada 3.janvārī, nr.1.

Par tiesas sēdi pienācīgi paziņots lietas dalībniekiem, ar lietas materiāliem iepazinušies Valsts Cilvēktiesību biroja pārstāve 2002.gada 7.janvārī un Saeimas pārstāvis Gunārs Kusiņš 2002.gada 5.februārī.

Vai tiesnešiem ir kādi jautājumi par tiesneša ziņojumu? Nav.

Vārds tiek dots pieteikuma iesniedzēju pārstāvim lietas faktisko apstākļu izklāstam un juridiskajam pamatojumam.

Kurš no jums?... Brīdinu, ka runa jums abiem kopā nedrīkst būt ilgāka par 30 minūtēm.

J.Butkevičs

Godājamā tiesa! Pirms es sākšu faktu izklāstu, es vēlos vēlreiz tikai atgādināt divus normatīvos aktus.

Viens no tiem ir Latvijas Kriminālprocesa kodekss un otrs ir 1997.gada 20. februāra likuma "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" normas.

Un Cilvēktiesību birojs izvēlējās šīs normas apstrīdēt vienā pieteikumā tādēļ, ka abi iepriekšminētie normatīvie akti nosaka kārtību, kādā var tikt pārskatītas krimināllietas, kurās ir stājies juridiskā spēka tiesas spriedums. Abos gadījumos galavārds lietu virzīšanai ir Latvijas Republikas Ģenerālprokuroram un pieteikuma pamatojumā tiek izmantoti līdzīgi argumentācija.

Un es uzsāksu savu runu ar protesta iesniegšanu uzraudzības kārtībā.

1961.gadā, kad tika pieņemts Kriminālprocesa kodekss, 31.nodaļā tika regulēta tiesvedība uzraudzības instancē. Un šīs instances būtība sevī ietvēra tiesības lūgt Augstākās tiesas varas amatpersonas izvērtēt spēkā stājušos tiesas spriedumu likumību un pamatotību. Respektīvi, izvērtēt, vai tajos ir pieļautas kādas kļūdas.

376.pantā bija noteikts: izskatīt uzraudzības kārtībā tiesas spriedumu vai lēmumu, kas stājies likumīgā spēkā, atļauts tikai pēc tā prokurora, tiesas priekšsēdētāja vai viņa vietnieka protesta, kam šis kodekss piešķīris šīs tiesības. Un tiesības iesniegt protestu bija Ģenerālprokuroram, Augstākās tiesas priekšsēdētājam un viņa vietniekam.

Sakarā ar tiesu reformu 90.gados ar 1994.gada 22.jūniju attiecīgā nodaļa zaudēja juridisko spēku ar 1995.gada 1.oktobri. 1996.gadā tiesu reforma jau bija pabeigta, izveidota trīspakāpju tiesu sistēma un atkal atsākās diskusijas par uzraudzības kārtības krimināllietās atkal ieviešanu.

Un tika izstrādāti arī grozījumi Kriminālprocesa kodeksā projekts. Kā pierāda 1996.gada 17.decembra Saeimas Aizsardzības un iekšlietu komisijas sēdes protokols, nr.86, kurā atspoguļoti likumprojekta "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" apspriešana trešajam lasījumam, gan deputāti, gan arī tiesu varas augstākās amatpersonas, tas bija Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gulāna kungs, kā arī toreizējais ģenerālprokurors Skrastiņš, viņi bija par uzraudzības kārtības atjaunošanu.

Un sēdes diskusijās toreizējais Saeimas deputāts Dozorčeva kungs norādīja, ka teorētiski ir jāpieļauj, ka kļūdas var gadīties arī tad, ja visās institūcijās lieta jau ir izskatīta. Jādomā arī par cilvēku likteņiem un iespēju kaut kā novērst šīs kļūdas. Un tādēļ Dozorčeva kungs lūdza atjaunot uzraudzības kārtības ieviešanu arī trīspakāpju tiesu sistēmā.

Un 1997.gada 20.februārī Saeima pieņēma likumu "Grozījumi Kriminālprocesa kodeksā", kura pārejas noteikumos tika atjaunota uzraudzības kārtība sekojošā redakcijā.

Saskaņā ar noteikumu 1.punktu līdz jaunā Latvijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa spēkā stāšanās dienai protestu krimināllietās var iesniegt uzraudzības kārtībā. Šāds protests iesniedzams un izskatāms saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 31.nodaļas nosacījumiem, respektīvi, bija spēkā līdz 1995.gada 1.oktobrim un šiem pārejas noteikumiem.

Ņemot vērā 1997.gada 20.februāra likuma "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" pārejas noteikumus, krimināllietās, kurās piemērojams 1990.gada 3.augusta likums "Par nelikumīgi represēto personu rehabilitāciju", tiesības iesniegt protestu šajā likumā... par šo likumu uzraudzības kārtībā tika noteiktas Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājam un viņa vietniekiem. Savukārt Ģenerālprokurors un Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurori ir tiesīgi iesniegt protestus krimināllietās, kuras nolēmumi, spriedumi un lēmumi stājušies likumīgā spēkā līdz 1995.gada 1.oktobrim, ja šīs krimināllietas nebija izskatītas likumā noteiktajās Latvijas uzraudzības lietās, kā arī krimināllietās, kurās nolēmumi, spriedumi un lēmumu pieņemti un stājušies likumīgā spēkā pēc 1995.gada 1.oktobra, bet tās nav izskatītas apelācijas vai kasācijas kārtībā, kā arī gadījumos, kad krimināllietas ir izskatītas apelācijas vai kasācijas kārtībā, tas ir, Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 449., 450., 451. pantā noteiktie iemesli un tie nav saistīti ar pierādījumu pārvērtēšanu.

Tādējādi var secināt, ka likumdevējs vairumā gadījumu... vairumā krimināllietu tiesīgs iesniegt protestu uzraudzības kārtībā ir piešķīris ģenerālprokuroram, kā arī Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokuroriem.

Otrs gadījums, kādā var tikt pārskatīta krimināllieta, kurā ir juridiskā spēkā stājies spriedums, ir... ja ir atklājušies jauni apstākļi, kas saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 388.pantu tiesai nevarēja būt un nebija zināmi taisot spriedumu un kas paši par sevi vai kopā ar agrāk konstatētajiem apstākļiem pierāda, ka notiesātais nav vainīgs, jo ir izdarījis vieglāku vai smagāku noziedzīgu nodarījumu nekā tas, par kuru viņš ir notiesāts.

Un kārtību, kādā var tikt atjaunota lieta sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem, regulē Kriminālprocesa kodeksa 32.nodaļa. Pamatojoties uz Kriminālprocesa kodeksa 30.pantu, tiesības uzsākt tiesvedību sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem, ir prokuroram. Par tiesvedības atjaunošanu krimināllietā prokurors pieņem lēmumu un izdara izmeklēšanu sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem, ievērojot šā kodeksa noteikumus.

Kriminālprocesa kodekss nosaka: ja prokurors atzīst, ka ir pamats atsaukt spriedumu un atjaunot tiesvedību lietā, viņš par to sniedz atzinumu, kuru kopā ar krimināllietu un izmeklēšanas materiāliem, kas iegūti izmeklējot jaunatklātos apstākļus, nosūta tiesai saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 391.-392.pantiem. Ja prokurors atsakās atjaunot tiesvedību sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem, par ko saņemts pieteikums, viņš par to pieņem motivētu lēmumu, nosūta pieteicējam lēmuma norakstu, izskaidrojot tiesības tās pārsūdzēt amatā augstākam prokuroram.

Kārtība, kādā var tikt pārsūdzēts prokurora pieņemtais lēmums, ir noteikts Kriminālprocesa kodeksa 22.pantā un ņemot vērā Kriminālprocesa kodeksa un arī Prokuratūras likuma normas, augstākā amatpersona, kam var tikt pārsūdzēts prokurora lēmums, ir Latvijas Republikas Ģenerālprokurors.

Un Kriminālprocesa kodeksa 38.nodaļā ir noteikta kārtība, kādā un kādos gadījumos var tikt pārsūdzēti arī ģenerālprokurora lēmumi.

Un saskaņā ar šo nodaļu personām, uz kurām lēmums attiecas, kā arī aizstāvim vai likumīgajam pārstāvim, tiek paredzētas tiesības pārsūdzēt ģenerālprokurora lēmumus Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamentam, kas pieņemti Latvijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 390. , 391.panta kārtībā, tas ir, sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem, kā arī tos, ar kuriem tiek noraidīti personu pieteikumi, protesti iesniegšanai uzraudzības kārtībā.

Tādējādi var secināt, ka gan vienā, gan arī otrā gadījumā pamatojoties uz Latvijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa normām galīgo lēmumu pieņem Latvijas Republikas Ģenerālprokurors.

Prokuratūras likuma 2.pants nosaka prokuratūras funkcijas. Un tās ir uzraudzīt izziņas iestāžu darbu un citu iestāžu operatīvo darbību, organizēt, vadīt un veikt pirmstiesas izmeklēšanu, uzsākt un veikt kriminālvajāšanu, uzturēt valsts apsūdzību, uzraudzības sodu izpilde un arī citas funkcijas.

Un visas šīs uzskaitītās funkcijas ir pieņemtas arī Latvijas Republikas ģenerālprokuroram.

Bet tās galvenokārt tiek realizētas sabiedrībā populāru lietu izmeklēšanā, kā arī lietās, kurās ir nodarītas indivīdam, sabiedrībai vai valstij kāds būtisks kaitējums.

Lai noskaidrotu personas vainas esamību vai neesamību, prokurors izvērtē krimināllietā esošos pierādījumus un tad saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 145.pantu, ja tiek savākti pietiekami pierādījumi, kas dod pamatu celt apsūdzību par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, prokurors sastāda motivētu lēmumu par attiecīgās personas kā apsūdzētās saukšanu pie kriminālatbildības.

Sastādot apsūdzības rakstu, prokurors prezumē, ka konkrētā persona ir vainīga nozieguma izdarīšanā un ja tiesa atzīst personu par vainīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā, prokurora izvirzītais pieņēmums tikai un vienīgi apstiprināsies. Turklāt birojs uzskata, ka ja tiesas lēmums, ar kuru tiek notiesāta persona, ir stājies juridiskā spēkā, tad vēl jo vairāk nostiprina prokurora pārliecību, ka persona ir vainīga attiecīgā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Izvērtējot kriminālprocesa dalībnieku funkcijas un lomu lietas izmeklēšanas un izvērtēšanas stadijā, birojs uzskata, ka prokurors ir vismazāk ieinteresētā persona krimināllietas atkārtotā izskatīšanā, kurai likumdevējs turklāt ir piešķīris ekskluzīvas tiesības lemt par notiesātā cilvēka turpmāko likteni. Tas ir, atjaunot vai neatjaunot tiesvedību lietā, kurā likumīgā spēkā ir stājies spriedums krimināllietā. Lai gan likuma "Par tiesu varu" 6.pants tiesības lemt par personas vainu noziedzīgajā nodarījumā un attaisnot nevainīgas personas ir noteicis tiesai.

Latvijas Republikas Satversmes 89.pants nosaka, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēku pamattiesības saskaņā ar šīs Satversmes likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskiem līgumiem. Savukārt Satversmes 99.pants paredz ikvienai personai tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

Viens no būtiskākajiem kritērijiem, kas norāda, ka valsts tādas tiesības arī nodrošina, tas ir, vai personai netiek radīti nepamatoti šķēršļi pieejamībai tiesai. Respektīvi, vai persona var netraucēti no valsts institūciju puses aizsargāt savas tiesības un intereses neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā.

Šis princips ir noteikts arī virknē Eiropas Cilvēktiesību tiesu lietās. Piemēram, „Eirijs pret Īriju”.

Un kaut vai tajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa arī noteica, ka tiesai ir jābūt pieejamai pēc būtības un ne tikai formāli.

Un lietā „Goldens pret Lielbritāniju” Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīmēja, ka taisnīgas lietas spriešanas pamatā ir procedūras vienība, kurai piemīt visas juridiska rakstura izskatīšanai nepieciešamās garantijas.

Tā kā Satversmes 92.pantā nav definēts subjektu loks, kuriem ir tiesības uz taisnīgu tiesu, Valsts cilvēktiesību birojs uzskata, ka šīs tiesības piemīt arī notiesātajām personām. Ņemot vērā tiesu pieejamības pamatprincipu, ko savā praksē par ļoti svarīgu ir atzinusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa, kā es iepriekš pieminēju, Satversmes tiesai jāizvērtē, vai Valsts cilvēktiesību biroja apstrīdētās Kriminālprocesuālās normas neuzliek nepamatotus ierobežojumus notiesātajām personām lietu atkārtotas caurskatīšanas uzraudzības kārtībā vai sakarā ar jaunatklājumiem apstākļiem.

Tā kā abos iepriekšminētajos gadījumos vairumā krimināllietu lietu atkārtota izskatīšana ir atkarīga no procesa dalībnieka, kura funkcijās ietilpst gan pierādījumu vākšana, uz kuru pamata persona tiek notiesāta, gan arī valsts apsūdzības uzturēšana tiesā pret attiecīgo personu un citas procesuālās darbības, Valsts cilvēktiesību birojs uzskata, ka bez juridiskajiem šķēršļiem ir radīta arī zināma psiholoģiska barjera personām vērsties pēc palīdzības pie institūcijas, kas sekmē personu notiesāšanu.

Un Valsts cilvēktiesību birojs uzskata, ka ir vairāki varianti, kādā veidā šī problēma varētu tikt risināta, lai tiktu likvidēti šie juridiskie un arī psiholoģiskie šķēršļi un viens no variantiem ir paplašinot subjektu loku, kuram ir tiesības iesniegt protestu uzraudzības kārtībā, kaut vai atjaunojot kārtību, kāda bija līdz 1995.gada 1.oktobrim paredzot šīs tiesības gan arī Augstākās tiesas priekšsēdētājam un viņa vietniekiem.

Otrais ir variants nosakot tiesības pieņemt lēmumu par jaunatklātu apstākļu esamību lietā nevis prokuroram, bet gan tiesai un arī viens no vienkāršākajiem variantiem būtu paredzēt personām tiesības pārsūdzēt ģenerālprokurora lēmumus, ar kuriem tiek atteikts ierosināt krimināllietas sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem vai iesniegt protestu uzraudzības kārtībā, Augstākās tiesas senāta Krimināllietu departamentam Kriminālprocesa kodeksa 38.nodaļā noteiktajā kārtībā.

Arī citu valstu pieredze rāda, ka arī valstīs, kurās ir ilgstošas demokrātijas tradīcijas... tādās piemēram, kā Vācijā un Austrijā... šo valstu konstitucionālās tiesas ir izskatījušas lietas par kriminālprocesuālo normu neatbilstību šo valstu konstitūcijām. Un arī ir atzinušas, ka dažas normas ir pretrunā šo valstu konstitūcijām.

Tā, piemēram, Austrijas Konstitucionālā tiesa lietā nr.G1-08-01 noteica, ka... šī lieta ir arī pievienota lietas materiāliem..., ka nav pieļaujams, ka persona, kas meklē tiesisku aizsardzību, visumā vienpusīgi tiek apgrūtināta ar potenciāli prettiesiskas iestādes lēmuma sekām tik ilgi, līdz tās lūgums par tiesību aizsardzību tiek izlemts līdz galam.

Šajā sakarā jāņem vērā ne tikai šīs personas pozīcija, bet arī regulējuma mērķis un saturs, tālāk trešo personu intereses un visbeidzot sabiedrības intereses.

Likumdevējam, ņemot vērā šos apstākļus, jārod kompromiss, kurā tomēr priekšroka pienākas pārsūdzības faktiskās efektivitātes principam un tā ierobežojumi pieļaujami tikai uz objektīvi esošiem pamatiem.

Austrijas Konstitucionālā tiesa konkrētajā lietā piemēroja gan tiesiskas valsts varas principu, gan arī tolerāntātes principu. Un arī Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai nacionālajā likumdošanā noteiktā spēkā stājušos tiesas spriedumu apstrīdēšanas kārtība ir efektīva un personu noteiktajiem ierobežojumiem ir leģitīms un objektīvs mērķis.

Kā vēl vienu piemēru es vēlētos pieminēt Vācijas federālās Konstitucionālās tiesas 1996.gada 7.septembra spriedumu, kurā tiesa norādīja, ka no konstitucionālo tiesību viedokļa tiesai ... es vēlētos atzīmēt... ka par to, vai ir lietā jaunatklāti apstākļi, Vācijā lemj tiesa nevis prokurors, kā pie mums.

Tiesai lemjot, vai uzsākama lietas jauna caurlūkošana, ir lietā veikt tādu pierādījumu vērtēšana un secinājumu izdarīšana, kas pēc kriminālprocesa struktūras piederas iztiesāšanai. Vienīgi iztiesāšana ir vērsta uz to, lai konstatētu, vai persona izdarījusi krimināltiesību pārkāpumu un vienīgi iztiesāšanās kā kriminālprocesa centrālajā sastāvdaļā konstatējami visi būtiskie objektīvie un subjektīvie procesi.

Tikai un tieši veiktā iztiesāšana ir tā, kas dod tiesnesim pamatojumu un gūst pārlicību par vainas...

Kā var secināt no manis iepriekš pieminētajiem apstākļiem, pie mums šo visu izvērtē vai ir lietā jaunatklāti apstākļi, vai nav, prokurors.

Nobeigumā es vēl gribētu atzīmēt, ka jēdziens "taisnīga tiesa" krimināllietā var tikt pārkāpta, jo lietas izmeklēšanas vai iztiesāšanas stadijā kāds no kriminālprocesa dalībniekiem var pārkāpt materiālās vai procesuālās normas.

Tiesības iesniegt sūdzību uzraudzības kārtībā it īpaši lietās, kuras nav izskatītas kasācijas instancēs, varētu būt efektīva instance šo pārkāpumu novēršanai un valstij būtu jānodrošina... jābūt

nodrošinātai efektīvai sistēmai, lai attiecībā uz personām netiktu pieļautas procesuālo un materiālo normu pārkāpumi. Bet ja tomēr tie tika izdarīti, jābūt nodrošinātiem efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem, bez kuru palīdzības persona var panākt taisnīguma principu ievērošanu krimināllietās, kurās viņas ir nepamatoti notiesātas.

Un ņemot vērā augstāk minētos argumentus, Cilvēktiesību birojs uzskata, ka pašreizējā tiesvedības ierosināšana krimināllietās, kurās ir stājies likumīgā spēkā tiesas spriedums, nav balstīta uz pieejamības pamatprincipu tiesā, ko Latvijai ir jānodrošina sakarā ar starptautiskajām saistībām un Latvijas Republikas Satversmi. Kā arī var radīt situācijas, kurās persona nevar panākt atkārtotu lietas izskatīšanu tiesā prokuratūras atteikuma dēļ ierosināt tiesvedību.

Ņemot vērā augstāk minēto, Valsts cilvēktiesību birojs lūdz Satversmes tiesu atzīt par pretrunā esošiem Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam un spēkā neesošām Kriminālprocesa kodeksa 390. un 392.pantos, kā arī 1997.gada 20.februāra likuma "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" Pārejas noteikumu 3.punktā noteiktās prokurora ekskluzīvās tiesības ierosināt tiesvedību krimināllietās sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem. Un Ģenerālprokuratūras krimināltiesiskā departamenta virsprokurora un Latvijas Republikas Ģenerālprokurora ekskluzīvās tiesības iesniegt protestu uzraudzības kārtībā par spēkā stājušos lietu spriedumu krimināllietās vairumā lietu.

Tas arī ir viss. Paldies.

A.Endziņš

Paldies.

Vai Biksenieces kundze vēlas papildināt? Nē. Paldies.

Tādā gadījumā kādi ir jautājumi tiesnešiem?

Man būtu pirmām kārtām jautājums... pieteikumā jūs rakstāt par Latvijas Republikas Kriminālprocesa kodeksu.

J.Butkēvičs

Pareizi būtu Latvijas Kriminālprocesa kodekss.

A.Endziņš

Un vai attiecībā uz Kriminālprocesa kodeksa normām no 390. līdz 392.pantam... vai visas normas neatbilst Satversmei...?

J.Butkēvičs

Nē. Pieteikumā ir norādīts, ka mēs lūdzam atzīt... tieši daļā, kurā ir noteiktas ekskluzīvās tiesības ierosināt tiesvedību sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Tikai šīs ekskluzīvās tiesības.

A.Endziņš

Un kā jūsprāt... Ja jūsu prasījums tiktu apmierināts pilnībā... pēc sprieduma stāšanās spēkā... vai nevarētu atjaunot tiesvedību lietās?...

J.Butkēvičs

Es domāju, ka jā. Es neredzu šķēršļus, ka nevarētu atjaunot tiesvedību lietās. Vajadzētu, protams, uzreiz noteikt jaunus subjektus un Valsts Cilvēktiesību birojs ir instruments, kur pašlaik tiek izstrādāti grozījumi Kriminālprocesa kodeksā. Es pieļauju, ka ar šiem grozījumiem varētu gan tikt atcelta vecā kārtība, gan arī noteikti jauni subjekti.

A.Endziņš

Bet tagad ir laika periods, kamēr Kriminālprocesa likums tiks sagatavots, kamēr viņš izies Saeimu un kamēr viņš stāsies spēkā, kā tomēr paliek - vai atjaunot tiesvedību un izskatīt lietu... atbilstoši kādām normām?

J.Butkēvičs

Es pieļauju, ka varētu būt paredzēti arī pārejas noteikumi jaunajā Kriminālprocesa kodeksā... jaunajos grozījumos Kriminālprocesa kodeksā, kas ļautu iesniegt sūdzības... iesniegumus uzraudzības... pieteikumus par protesta iesniegšanu uzraudzības kārtībā, lai arī par lietas ierosināšanu sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem arī par tām lietām, kuras konkrētās normas atzīšanas rezultātā par spēkā neesošām nebija iespējams izskatīt.

A.Endziņš

Bet situācijā, kad pastāv likumīgā spēkā stājies spriedums, parādās šie jaunatklātie apstākļi un... šīs reālās normas, pēc kurām varētu atjaunot tiesvedību lietā, iesniedzot prokuroram... vai šī situācija atbildīs Satversmes 92.pantam un tiesībām uz taisnīgu tiesu, vai viņam būs jāgaida, kad stāsies spēkā jauns likums, lai attiecīgās normas varētu tikt piemērotas...

J.Butkēvičs

Valsts cilvēktiesību birojs... es zinu, ka arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa nav tiesīga piedāvāt tādas savas versijas un noteikt, ka ir jāatzīst... ir jānosaka uzreiz jau jauna kārtība

normatīvajos aktos. Valsts cilvēktiesību birojs apstrīd patreizējo situāciju. Jo, mēs uzskatām, ka patreizējā kārtība ir pretrunā ar Satversmes 92.pantu un kādā veidā šī problēma tiks risināta, par to ir jālemj jau mūsu Saeimas pārstāvjiem un arī ministriem.

A.Endziņš

Apsīša kungs!

R.Apsītis

Sakiet, lūdzu, vai Valsts cilvēktiesību birojs, iesniegdams šo pieteikumu Satversmes tiesā, ir balstījies uz tīri praktiskiem reāliem gadījumiem dzīvē... vai arī tīri aiz tādiem teorētiskiem apsvērumiem?

J.Butkēvičs

Nē, Valsts cilvēktiesību birojs ir saņēmis vienu sūdzību, kas ir ļoti nopietna sūdzība, bet par kuru es atļaušos nedaudz sīkāk pastāstīt debašu daļā, respektīvi, parādīt ar piemēru, kā praksē darbojas šīs normas. Es to pastāstīšu...

A.Endziņš

Paldies. Skultānes kundze!

I.Skultāne

Sakiet, lūdzu, jūs izteicāt viedokli par 92.pantā paredzētās tiesības uz taisnīgu tiesu piemīt arī notiesātām personām. Kā ar citām personām...?

J.Butkēvičs

Nē... šīs tiesības piemīt ikvienam. Tas ir Valsts cilvēktiesību biroja arguments. Tas ir tāpēc, ka, teiksim, atsevišķos cilvēktiesību dokumentos, kaut vai Eiropas cilvēktiesību konvencijas 6.pantā ir noteikts, ka šīs tiesības uz taisnīgu tiesu ir paredzētas personām, pret kurām ir izvirzīta apsūdzība, kā arī personām Civillikumā. Respektīvi, šīs normas neattiecas uz personām, pret kurām jau ir stājies spēkā tiesas spriedums. Notiesātajiem nav tiesību prasīt lietas atkārtotu izskatīšanu, viņiem nav tiesības uz taisnīgu tiesu kā Eiropas cilvēktiesību konvencijas 6.panta kontekstā.

I.Skultāne

Tā tad jūs minējāt, ka konvencijas 6.pants paredz arī tiesības notiesātām personām... tā tad Satversmes 92.pants... Kā tad ir ar cietušajiem?

J.Butkēvičs

Jā... Ikvienam, arī piekrišana.

A.Endziņš

Lepses kungs!

A.Lepse

Sakiet, lūdzu, jūs sakāt, ka būtu nepieciešams paplašināt to personu loku, kam ir tiesības iesniegt protestu par šiem spēkā esošajiem spriedumiem sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem... nu agrāk, kā jūs minējāt, šos protestus tiesības iesniegt Augstākās tiesas priekšsēdētājam un viņa vietniekam... Kam viņi iesniedza protestus? Kāda bija šo protestu iesniegšanas sekas...?

J.Butkēvičs

Šie protesti tika iesniegti Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināltiesību Prezidijam... Krimināltiesību lietu Prezidijam...

A.Lepse

Nu, tajā laikā tāds nebija, bija Augstākās tiesas Prezidijs... un ko Augstākās tiesas Prezidijs tādā gadījumā darīja? Varēja iesniegt Plēnumam. Šī institūcija skatīja šo protestu un atcēla spriedumu kopumā, ja atzina protestu par pamatotu, un nosūtīja prokuroram jaunai izmeklēšanai. Un... lieta nokļuva atkal turpat, no kurienes viņa nāca – prokuratūrā, kura ir ieinteresēta lietas izskatīšanā... Jūs piedāvājat atjaunot šīs normas, kas bija iepriekš, izveidot Prezidiju un šo kārtību?

J.Butkēvičs

Tas ir viens no biroja piedāvājumiem. Viens no iespējamajiem problēmas risinājuma variantiem. Tas pēc biroja uzskatiem ir tomēr efektīvāk nekā patreizējā kārtība.

A.Lepse

Un otrs jautājums. Jūs teicāt, ka Vācijā par jaunatklātajiem apstākļiem lemj tiesa. Bet kas iesniedz šos pieprasījumus... prokurors, tiesa jeb pats notiesātais, cietušais?

J.Butkēvičs

Šeit ir noteikts, ka... apsūdzētājs, kā arī 361.pagrāfa 2.daļā uzskaitītās personas iesniegumus par lietas jaunu pārlūkošanu var iesniegt vienīgi kā aizstāvja vai zvērināta advokāta parakstītu vai kā kancelejas protokolā norādītajos dokumentu.

A.Lepse

Tas ir visos gadījumos, kad ir izgājuši visas instances, par jaunatklātajiem apstākļiem notiesātais ir tiesīgs iesniegt tiesā iesniegumu par lietas izskatīšanu sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem.

J.Butkēvičs

Tas ir Vācijas kriminālprocesā.

A.Lepse.

Tā ir?

J.Butkēvičs

Jā.

A.Lepse

Sakiet, lūdzu, vai šis tiesas lēmums ir galīgs jeb arī tas ir pārsūdzams tālāk.

J.Butkēvičs

Kuras tieši šīs tiesas?

A.Lepse

Vācu. Tiesa izskata šādus jautājumus.

J.Butkēvičs

Es uz šo jautājumu nevaru atbildēt, jo neesmu tik sīki iepazinies ar kriminālprocesu.

A.Endziņš

Lūdzu!

I.Čepāne

Sakiet lūdzu, ja piemēram, ģenerālprokurors saņems šo pieteikumu, kam viņš tālāk nodod šo viedokļu izskatīšanu? Vai ir tādi gadījumi, kad tam pašam prokuroram, kas ir iepriekš tur ir darbojies?

J.Butkēvičs

Man bija praksē... es jau pieminēju vienu gadījumu, to es pastāstīšu vēlāk... Konkrētajā lietā ir izziņas izdarītājs... apsūdzības uzturētājs bija Ģenerālprokuratūra. Un viņa arī izmeklēja to lietu. Un personai nekas cits neatlika, kā lūgt lietas atjaunošanu sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem tai pašai Ģenerālprokuratūrai.

I.Čepāne

Nē, jūs mani nesapratāt, es domāju konkrēti... tas, protams, ir saistīts ar papildus darba slodzi... tāpat, ģenerālprokurors saņem šo pieteikumu un viņš pats izskata šos materiālus...

J.Butkēvičs

Es sapratu jūsu jautājumu. Bet tad viņš tiešām nodos tam pašam prokuroram, kas jau ir izskatījis lietu.

I.Čepāne

Tam pašam?

J.Butkēvičs

Jā.

A.Endziņš

Man būs jautājums tāds. Vai Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas izpratnē tiesības uz taisnīgu tiesu aptver arī lietas jaunu izskatīšanu?

J.Butkēvičs

Lietu jauna apskatīšana izriet no konvencijas 7.protokola 4.panta... 7.protokola 4.pantā... Tas ir tā saucamais... princips. Tiesības netikt divreiz sodītam vai tiesātam, nevienu nedrīkst no jauna tiesāt, ne sodīt krimināllietā tajā pašā valstī par noziegumu, par kuru viņš jau ir ticis attaisnots vai notiesāts ar galīgu spriedumu saskaņā ar šīs valsts likumu un sodu izciešanas noteikumiem. Iepriekšējā punkta nosacījumi nekavē atkārtotu lietas izskatīšanu saskaņā ar attiecīgās valsts likumu un sodu izciešanas noteikumiem, ja ir jauni pierādījumi vai jaunatklāti apstākļi vai arī iepriekšējā procesā ir pieļautas būtiskas kļūdas, kas varēja ietekmēt lietas iznākumu.

Tā... es jums varu pateikt atklāti. Šajā lietā par 7.protokola 4.panta 2.daļu netika atrasta Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, kurā tiktu sīkāk paskaidrots un interpretēta šī norma. Un tāpēc mēs varam vadīties tikai no juridiskajā literatūrā noteiktajiem aprakstiem, bet tie arī ir ļoti vispārīgi un tie nav balstīti uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi.

A.Endziņš

Paldies. Vai ir vēl jautājumi tiesnešiem? Nav.

Saeimas pārstāvim?

G.Kusiņš

Jā, man būtu vairāki jautājumi.

Pirmkārt, šis jautājums varbūt saistīsies ar nupat pēdējo tieši uzdoto jautājumu. Cik tad ir jādod iespējas pārsūdzēt šos spriedumu? Kā jūs ziniet... tad konvencijas 7.protokols, tieši 2.pantā ir norādīts, ka ir jādod apelācijas tiesības krimināllietā. Cik es saprotu, tad līdz 1995.gadam bija šādas

apelācijas tiesības un bija arī tiesības vēlreiz... nu, it kā trešo reizi skatīt. Jūsprāt, cik ir jādod iespējas, lai būtu atbilstība Satversmei. Trīs? Četras? Piecas? Vai cik?

J.Butkēvičs

Es domāju, ka nevajadzētu būt noteiktam pārsūdzēšanas reižu skaitam noteiktam, bet ir jābūt iespējai personai, kura uzskata, ka ir kļūda spriedumā, lai viņai būtu nodrošināta iespēja pārsūdzēt šo tiesas spriedumu. Un ja ir arī, protams, kāds pamatojums, kādi pierādījumi, kas varētu rasties.

G.Kusiņš

Sakiet, lūdzu, vai to nodrošina apelācijas instances pastāvēšana... tas, ka, teiksim, persona pirmajā instancē tiek notiesāta un gadījumā, ja viņa uzskata, ka ir kaut kas nepareizi, tad viņa var iesniegt noteiktā termiņā šinī gadījumā apelāciju. Vai tas nodrošina to, ka šīs personas tiesības ir ievērotas.

J.Butkēvičs

Saistībā ar uzraudzības kārtību, tad drīzāk varētu salīdzināt ar kasācijas instanci, kura pārbauda, vai lietā ir pārkāptas materiālās vai procesuālās normas. Tomēr, kā arī atzīmēja savā atzinumā Kūtra kungs, pastāv iespēja, ka arī neskatoties uz tiesnešu profesionalitāti un uz trīspakāpju tiesu sistēmu, var būt gadījumi, ka ir pārkāptas kādas... ka ir tiesas kļūda lietā. Un tāpēc būtu jābūt nodrošinātai arī šai uzraudzības kārtībai.

G.Kusiņš.

Paldies.

Tad attiecībā uz jūsu pieteikumā norādīto. Pieteikuma 3.lappusē ir pateikts, ka tiek nostiprināta prokurora pārlicība par to, ka šī persona ir vainīga. Tad mans jautājums ir: kura prokurora pārlicība tiek nostiprināta un vai tā paša prokurora, vai, teiksim, ģenerālprokurora pārlicība gadījumā, ja pēc tam viņš saņem kādus dokumentus un izlemj, ka ir jānodod citam prokuroram, vai kuram prokurora pārlicība šeit ir domāta?

J.Butkēvičs

Jā... Uz jūsu jautājumu es varu atbildēt, kā es jau atbildēju arī uz Čepānes kundzes jautājumu. Praksē bieži notiek... Ja ir lietā kādi jaunatklāti apstākļi, persona tā uzskata, tad viņi

nosūta lietu kaut vai ģenerālprokuroram. Ģenerālprokurors nodod to lietu izskatīšanai tam pašam prokuroram un viņš arī izvērtē visus lietas apstākļus.

Konkrētajā gadījumā atbildot tieši uz jūsu jautājumu, protams, pārlicība tiks nostiprināta tam prokuroram, kas ir uzturējis apsūdzību lietā un kas ir vācis pierādījumus un kas ir arī valsts vārdā, var teikt, panācis to, ka persona par nodarīto noziegumu tiek notiesāta.

G.Kusiņš

Nu, bet cik es saprotu, tad šinī gadījumā jūs minējāt to konkrēto Kriminālprocesa šo gadījumu, kad pārsūdz... ka šī lieta nebūt nav līdz visiem prokuroriem... Un, cik es saprotu, arī tā prokurora... es pieļauju, ka tiek nodots tam pašam prokuroram, kas ir uzturējis apsūdzību šajā konkrētajā lietā. Sakiet lūdzu, vai šo lēmumu lietā vairs var pārsūdzēt līdz pat ģenerālprokuroram un tādējādi panākt to, ka šo lietu vēlreiz apskata tas prokurors, kas nav uzturējis apsūdzību.

J.Butkēvičs

Jā, tas, protams, ir iespējams, bet es vēlos vēlreiz atgādināt, ka ir lietas, kurās apsūdzību uztur Ģenerālprokuratūra. Un kādā veidā rīkoties personai...

G.Kusiņš

Sakiet, lūdzu, vai es pareizi jūs sapratu, ka apsūdzību uztur iestāde?

J.Butkēvičs

Nē, uztur Ģenerālprokuratūras prokurori vai nu arī virsprokurori. Un saskaņā ar Prokuratūras likuma 45.pantu ģenerālprokuroram ir tiesības piedalīties jebkurā lietas iztiesāšanas stadijā.

G.Kusiņš

Bet vai es esmu jūs pareizi sapratis no tāda viedokļa, ka jūs uzskatāt, ka ja ir paredzēta šāda iespēja, ka ģenerālprokurors pat var uzturēt apsūdzību, tas *a priori* nozīmē to, ka pat ja, teiksim, pārsūdzība ir viņam, tad tas nozīmē, ka viņā ir nostiprinājusies šī pārlicība. Vai es esmu pareizi jūs sapratis?

J.Butkēvičs

Var nostiprināties.

G.Kusiņš

Paldies. Tad pieteikuma 3.lapas pusē ir vēl tāds termins "apsūdzības uzturētāja instance". Mans jautājums ir - tā ir atkal kaut kāda instance?

J.Butkēvičs

Tā ir prokuratūra. Tā ir institūcija, kas valsts vārdā....

G.Kusiņš

Prokuratūra?

J.Butkēvičs

Jā.

G.Kusiņš

Paldies. Tad viens jautājums sakarībā ar to, ko jūs atbildot uz jautājumu jau pieminējāt. Jūsu pieteikumā ir norādīts arī tas brīdis, ar kuru jūs vēlaties, lai tiktu atzīts, ka tas ir pretrunā ar attiecīgo Satversmes pantu un man liekas, ka tas ir no 1998.gada 6.novembra, tātad no tā brīža, kad stājās spēkā Satversmē šī jaunā daļa.

Sakiet, lūdzu, kādas jūsuprāt būtu šīs sekas, ja Satversmes tiesa tagad atceltu. Kādas būtu sekas tajā lietās, kurās ir piemērota šī kārtība? Vai jūsuprāt šīs lietas būtu jāpārskata un kāda būs kārtība tajā lietās, kur sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem arī būs tiesa jau skatījusi un... es saprotu, ka tas ir liels lietu daudzums. Kādas sekas jūsuprāt ir? Jo jūs prasāt atpakaļejošu termiņu.

J.Butkēvičs

Jā, birojs pieprasa šo atpakaļejošo termiņu, tā teikt, teorētiski. Bet šo lietu ir jāapskata no divām pusēm - no praktiskās puses un no teorētiskās puses. No teorētiskās puses ir tā, ka pa to laiku ir stājušies spēkā Satversmes 8.daļa. Un būtu loģiski, ka šīs attiecīgās apstrīdētās

kriminālprocesuālās normas tiktu atzītas par spēka neesošām no tā brīža, kad ir stājusies Satversmes 8.daļa juridiskā spēkā.

Bet no praktiskā viedokļa tiešām ir jāskatās, vai to ir iespējams izdarīt. Vai netiks radītas kaut kādas sekas neprognozējamas un Valsts cilvēktiesību birojs uzskata, ka ja arī Satversmes tiesa atzīs apstrīdētās tiesību normas par pretrunā esošām Satversmes 92.pantam, tad Satversmes tiesai arī ir jāizvērtē, ar kuru brīdi šīs normas atzīt, vai ir reāli, ka tās tiktu atzītas ar 1998.gada novembri, kad stājās spēkā Satversmes 8. nodaļa, vai arī ar sprieduma pasludināšanas brīdi.

G.Kusiņš.

Bet te jūs uzskatāt, ka vispareizāk būtu, ja viņam būtu atpakaļejošais spēks, tā jūs esat vismaz prasījuši. Lai būtu atcelts gan Kriminālprocesa kodeksa 390. līdz 392., gan arī šis 1997.gada 20.februāra likums, lai abi divi būtu atcelti no 1998.gada...

J.Butkēvičs

Jā, ja tas būtu praktiski iespējams. Ja netiktu nodarīts personu interesēm... Ja netiks nodarīts personu interesēm būtisks kaitējums.

G.Kusiņš.

Paldies.

Un pēdējais jautājums. Tātad jūs pārstāvat Valsts cilvēktiesību biroju un man jāsaka tā, ka es ar dziļu cieņu un profesionālo interesi interesējos par šo iestādi un es uzskatu, ka tā ir ļoti vajadzīga un bez šaubām, noderīga un viņas patstāvība ir nostiprināta arī likumā par Valsts cilvēktiesību biroju.

Es gribētu pievērsties nedaudz biroja uzdevumiem. Sakiet, lūdzu... cik man ir zināms un arī tāda ir prakse un no likuma izriet, ka Valsts cilvēktiesību birojs ne retāk kā reizi gadā iesniedz Saeimai un Ministru kabinetam rakstveida ziņojumu par biroja darbu un reizi ceturksnī rakstveida pārskatu par aktuāliem cilvēktiesību jautājumiem.

Sakiet, lūdzu, kāpēc... vai jūs esat vērsuši likumdevēju uzmanību uz to... teiksim, jūs sakāt, ka jau no 1998.gada... Vai jūs šajā laikā līdz šodienai esat vērsuši likumdevēja uzmanību uz to, ka, lūk, jau no Satversmes nodaļas spēkā stāšanās ir izveidojusies šāda situācija, vai jūs tikai vienkārši, ņemot vērā šo vienu pieteikumu jeb vienu vēstuli, kas ir no Cilvēktiesību biroja, kā es saprotu, ka vērsāties Satversmes tiesā. Vai jūs esat devuši ziņojumus Saeimā, Ministru kabinetā ar savu argumentāciju?..

J.Butkēvičs

Konkrētā analīze netika veikta pārāk sen. Un tāpēc mēs nevarējām jau kopš 1998.gada vērsties. Tāpēc mēs arī nevēršamies pie likumdevēja. Bet mēs uzskatījām par daudz efektīvāku līdzekli vērsties tieši Satversmes tiesā.

G.Kusiņš.

Paldies. Man vairāk nav jautājumu.

A.Endziņš.

Paldies. Labi.

Saeimas pārstāvis.

G.Kusiņš

Godātā tiesa! Kā izriet no pieteikuma par lietas ierosināšanu un pieteikuma iesniedzēja pārstāvja runas, tad Valsts cilvēktiesību birojs uzskata, ka gan Kriminālprocesa kodeksa 390. līdz 392.pants, gan arī 1997. gada 20.februāra likums "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" neatbilst Satversmes 92.pantam.

Mūsaprāt, šādam viedoklim nevar piekrist, jo, manuprāt, viņš nav vispusīgi pamatots, it sevišķi ņemot vērā to tiesas reformu, kas notika un tās situācijas, kas bija par pamatu šāda likuma pieņemšanai un attiecībā uz šiem, nosacīti teiksim, jaunatklātajiem apstākļiem mūsaprāt tas nav vispusīgi juridiski pamatots.

Un tagad es vēlētos izklāstīt lietas faktiskos apstākļus un juridisko pamatojumu. Un, ņemot vērā, ka ir apstrīdēti arī divi akti, tātad gan Kriminālprocesa kodeksa atsevišķās normas, gan arī atsevišķi likums "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā", tad es varbūt izvēlēšos arī konkrētu secību, lai varētu pamatot katru aktu atsevišķi.

Nu, lai precīzāk izprastu situāciju, kas attiecas uz grozījumiem Kriminālprocesa kodeksā, kas pieņemts 1997.gada 20.februārī, tad jāsaka tā, ka šeit ir jāņem vērā tā vēsturiskā situācija un Kriminālprocesa likumdošanas attīstība, kas notika pēc Latvijas neatkarības atgūšanas.

Tas jau ir norādīts arī Saeimas atbildes rakstā, ka līdz 1995.gada 1.oktobrim, tātad vēl kopš padomju laikiem, bija spēkā Kriminālprocesa kodeksa normas, kas paredzēja, ka likumīgā spēkā nestājušos tiesas nolēmumi ir iespējami kasācijas kārtībā, un likumīgā spēkā stājušos tiesas nolēmumi ir iespējams pārskatīt uzraudzības kārtībā.

Nu, zināmā mērā, šī ir tāda padomju kārtība, kas nebija ilgu laiku izmantojama, un tādēļ pēc savas būtības šī trīspakāpju tiesas sistēmas izveidošana bija absolūti nepieciešama. Un, kā jūs zināt, tad no 1995.gada 1.oktobra bija izveidota trīspakāpju tiesas sistēma un lietu izskata tātad pirmajā

instancē un noteiktā termiņā to var pārsūdzēt apelācijas instancē, kura vēlreiz to izskata pēc būtības un tad vēl trešā instance kā tāda.

Cik es saprotu, tad šāda kārtība atbilst arī cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.protokola 2.pantam, kas nosaka, ka ir nepieciešamas apelācijas tiesības krimināllietā un 2.pantā ir tieši minēts, ka ikvienam, kuru tiesa ir atzinusi par vainīgu noziegumā, ir tiesības uz vainas pierādījuma vai soda apmēra pārskatīšanu augstākā instancē un šo tiesību izmantošanu, ieskaitot pamatu, nosaka likums.

Ko mēs no tā varam secināt? Tātad, šeit Eiropas cilvēktiesību konvencija pieļauj samērā plašu valsts rīcības brīvību. Un šeit pēc savas būtības ir jābūt sistēmai, mēs to neapstrīdam, ir jābūt sistēmai, šai sistēmai ir jābūt pamatotai uz likumu, taču šo sistēmu... to izmantošanas kārtību un procedūru nosaka likums. Un šinī gadījumā tātad ir noteikta gan šī kārtība bijusi līdz 1995.gadam, un cik es saprotu, tad no Tieslietu ministrijas un arī no pārējo tiesību aizsardzības institūciju atzinumiem, cik es saprotu, ka tajās lietās, kurās ir bijusi piemērota šī nosacīti vecā kārtība, notiesātajam bija iespēja pārsūdzēt un panākt savas lietas vēlreizēju izskatīšanu. Šī iespēja bija. Bet, kā jūs zināt, 1997.gada grozījumi balstījās uz to interpretāciju, ka gadījumā ja šī persona nav pārsūdzējusi savu spriedumu likumā paredzētajā termiņā, un viņa nav izmantojusi arī šo otro iespēju, tad šinī gadījumā tādā izpratnē, ka viņai ir nozagta kāda tiesu instance, tādā izpratnē vajadzētu skatīties uz šo Aizsardzības un iekšlietu komisijas dokumentu. Tādā izpratnē viņam ir pazudusi šī iespēja šo lietu, ņemot vērā to, ka ir jānoskaidro patiešām patiesība un mēs nevaram vienkārši tā pateikt, ka redziet, tiesas reformas rezultātā jūsu varējāt iesniegt, bet tagad tas laiks ir pagājis... Tieši šādā izpratnē likumdevējs 1997.gadā paredzēja iespēju, ka šādas lietas var tikt no jauna pārskatītas. Šeit nav runa par to, ka šī kārtība aizstāj pēc vecās padomju kārtības noteikto, ka ja spriedums nav stājies spēkā, tad to var pārsūdzēt... kasācija un pēc tam uzraudzība un tad tā... Tas bija, lai papildus atrisinātu tās problēmas, kas ir radušās... tās problēmas, kas cilvēkiem varbūt neskaidrības dēļ, varbūt viņu pašu dēļ, jo viņi paši neizmantoja šīs pārsūdzības iespējas, valsts piedāvāja papildus iespējas.

Manuprāt, to nekādā gadījumā nevar interpretēt, ka valsts ar šo papildus iespēju aizstāja šo paredzēto iespēju, kas ir konvencijas 7.protokola 2.pantā kā apelācijas tiesības krimināllietās. Manuprāt, 1997.gada 20.februāra likums nekādā gadījumā nav interpretējams, ka tikai prokurors ir tas, kas gadījumā, ja cilvēks ir pats... nu nezinu, nav vēlējies pārsūdzēt, ir bijis apmierināts ar savu tiesas spriedumu, ka tikai prokurors savukārt ir tas, kas var panākt lietas jaunu izskatīšanu. Šeit, pirmkārt, manuprāt ir jāņem vērā tas, ka personai bija šādas tiesības saskaņā ar šo vēl veco padomju kārtību. Ja šī persona šīs savas tiesības nav izmantojusi, mēs... mums tomēr ir jāpaļaujas uz to, ka tiesas spriedumi ir tāda stabila lieta un tiesiskā kārtība prasa, lai šie tiesas spriedumi netiktu apšaubīti katru dienu un lai nebūtu tā, ka personas var sākt apšaubīt tiesas spriedumus vairākas reizes pēc kārtas. Nu, šobrīd ir nodrošināta šī sistēma gan apelācijas, gan kasācijas kārtībā, un arī vecā padomju sistēma šo lietu nodrošināja.

Tādēļ mēs uzskatām, ka šeit praktiski jautājums ir - vai protesta iesniegšanas iespējas ir vai nav pretrunā ar Satversmes 92.pantu. Vai vēl precīzāk: skaitliski cik iespējams ir jādod un cik plašam personu lokam jādod iespējas, lai ceturto, piekto un sesto vai vēl kādu reizi prasītu lietas atkārtotu izskatīšanu.

Ja mēs tā paskaitām, tad teorētiski ir iespējams, ka tas var notikt pat ceturto reizi.

Pārlūkojot visu šo lietu, man liekas, ka mēs varam konkrēti par Kriminālprocesa kodeksā skaidri redzēt, ka šinī gadījumā arī tad, ja ir nepieciešams, tad tas viss ir jāmotivē, jāpamato. Un jebkura prokurora lēmums savukārt ir pārsūdzams amatā augstākam prokuroram.

Un tādēļ mums nav īsti saprotams, kāpēc pieteikuma iesniedzējs tā apzināti vai neapzināti cenšas nošķirt, teiksim... cenšas sapludināt visu prokuratūru kā vienu vienotu organismu un pateikt, ka prokuratūra ir viens vienots apsūdzības uzturētājs un sakot, ka apsūdzību uztur instance. Ir pilnīgi skaidrs, ka apsūdzību uztur prokurors. Un šinī gadījumā nevar tā automātiski teikt, ka gadījumā, ja tiesa pieņem nolēmumu, tad ir nostiprinājusies gan tā prokurora pārliecība, kas ir uzturējis apsūdzību, gan arī visu pārējo prokuroru pārliecība, kas varbūt pat nezina par šādas lietas izskatīšanu kādā no tiesām.

Līdz ar to mums neliekas īsti pareizi, ja mēs sakām, ka ir nostiprinājusies tā prokurora un vienlaicīgi arī visu pārējo prokuroru pārliecība par to, ka kāda persona ir vainīga.

Tagad attiecībā uz konkrēto Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390. līdz 392. pantu attiecībā uz šiem jaunatklātajiem apstākļiem.

Pirmkārt, es gribētu vērst godātās tiesas uzmanību uz prokuratūras lomu Latvijas valstī. Un tādēļ es vēlētos citēt arī to, ko citēja pieteikuma iesniedzējs, kāda tad ir prokurora funkcija... prokuratūras funkcijas.

Tas ir noteikts Prokuratūras likuma 2.pantā. Un, manuprāt, uzmanība ir jāpievērš ne tikai, ka uzturēt valsts apsūdzību, kas ir 4.punktā, bet arī 6.punktam, kas ir Prokuratūras likumā. Tātad likumā noteiktajā kārtībā aizsargāt personu un valsts tiesības un likumīgās intereses un veikt citas likumā noteiktās funkcijas. Ko es ar to gribu teikt? Ar to es gribu teikt to, ka ir jāsaprot, ka prokurors nerīkojas vienīgi un tikai valsts vārdā un interesēs. Viņam šinī gadījumā ir jāizstāv arī personas, un tas ir zināmā mērā tas, ka prokuroram šinī gadījumā ir tāda duāla loma, bet nekādā gadījumā nevajag viņu uzskatīt, ka gadījumā, ja vienā prokurorā, kā pēc pieteikuma iesniedzēja uzskata, ir nostiprinājusies pārliecība, ka tas savukārt liedz citam prokuroram nonākt pie pavisam citiem secinājumiem, jo, kā jau mēs zinām, ka neviens nevar iejaukties, ka katrs prokurors pēc savas pārliecības un atbilstoši likumam pieņem lēmumus.

Pieteikuma iesniedzējs te bija norādījis, ka šinī gadījumā attiecībā uz jaunatklātajiem apstākļiem, ka te pastāv konkrēti Kriminālprocesa kodeksā minēti tie iemesli, kas ir lietvedības atjaunošanai sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem un es gribu vērst tiesas uzmanību uz šiem iemesliem.

Šie iemesli ir 388.pantā. Tātad... Un pirmais ir: ar likumīgu spēkā stājušos tiesas spriedumu konstatēta liecinieku liecība vai eksperta atzinumu apzināta nepatiesība, kā arī citu pierādījumu viltojumi, uz kuriem pamatots tiesas spriedums un lēmums.

Šinī gadījumā, manuprāt, pat prokuroram... nu, tas ir tik acīmredzams, ka šeit mēs nevaram teikt, ka pat ja prokuroram... kā pieteikuma iesniedzējs uzskata.. ir nostiprinājusies citāda pārliecība, bet ja tiesa ir pateikusi, ka ir ekspertu atzinumā apzināta nepatiesība, ka tad, lūk, prokurors ņemot vērā kaut kādu pārliecību tomēr uzstātu uz to, ka šeit nav jaunatklātu apstākļu. Manuprāt, šeit ir pilnīgi skaidrs, ka šeit būs jaunatklāti apstākļi.

Arī otrais punkts 388.pantā Kriminālprocesa kodeksā piemin, ka ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu konstatē tiesneša, prokurora, izmeklētāja vai izziņas izdarītāja noziedzīgu ļaunprātību. Arī šeit, manuprāt, ir pilnīgi skaidra tā motivācija. Un šeit nevar būt... es gribētu teikt, nav iespējama pat prokurora brīva griba tādā izpratnē, ka viņš var patvaļīgi atteikties un pateikt, ka ja pat ar tiesas spriedumu ir konstatēta kāda tiesneša vai prokurora vai izmeklētāja noziedzīga ļaunprātība, tik un tā viņš uzskata, ka nav jaunatklātu apstākļu. Tā prokurors vairs nevar pateikt.

Attiecībā uz trešo punktu, kur ir minēti citi apstākļi, kas taisot spriedumu vai lēmumu nav bijuši tiesai un kas paši par sevi vai kopā ar agrāk konstatētajiem apstākļiem pierāda, ka notiesātais nav vainīgs vai ka izdarījis vieglāk vai smagāk noziedzīgu nodarījumu nekā tas, par kuru viņš notiesāts, kā arī pierāda attaisnotā vai tās personas vainu, par kura lieta bijusi izbeigta, šeit ir prokuratūrai iespējas izvērtēt un es gribu šeit atgriezties pie tā, ko es jau pieminēju. Prokuroram ir zināmā mērā duāls raksturs, viņš vienlaikus iestājas gan par valsts interesēm, bet vienlaikus viņam ir jāievēro arī Prokuratūras likumā minētais par to, ka viņam ir jāaizstāv arī personas intereses. Viņš nevar pateikt, ka šeit valsts intereses prevalē pāri pār personu interesēm.

Bez tam, jebkurā gadījumā ir nepieciešama izmeklēšana. Un manuprāt izmeklēšanu nevar veikt neviens cits un to izmeklēšanu nevar uzticēt advokātam, vai uzticēt notiesātajam vai uzticēt vēl kādam. Līdz ar to neizbēgami kādam ir jāizvērtē.

Vēl es gribētu vērst tiesas uzmanību uz to, ka šo lietu, kā prokurora lēmums, ir iespēja pārsūdzēt augstākam prokuroram gadījumā, ja... šinī gadījumā, teiksim, notiesātais nav apmierināts ar to, ka kāds prokurors, izskatot atzīst, ka nav jaunatklātu apstākļu. Šo lēmumu var pārsūdzēt amatā augstākam prokuroram, līdz pat ģenerālprokuroram. Un nu... es nepārzinu tiesu praksi tik labi, bet man nekad nav bijušas tādas ziņas, ka Latvijas Republikas ģenerālprokurors uzturētu bieži apsūdzību lietās. Un es nezinu... varbūt tad Kūtra kungs varētu precīzāk pateikt, cik lietas tādas ir bijušas. Manuprāt, ja šādu lietu var pārsūdzēt ģenerālprokuroram, tad, manuprāt nav pietiekoša pamata uzskatīt, ka ģenerālprokurors, lūk, ir tas, kurā jau ir nostiprinājusies pārliecība, ka kāda persona ir vainīga.

Manuprāt, šeit patiešām ir jāizvērtē divi apstākļi. No vienas puses mēs skatāmies, vai... kas tad ir konstitūcija. Un kas tad ir Eiropas cilvēktiesību konvencijas 7.protokols. Manuprāt, no 7.protokola mēs nerodam skaidru atbildi. 7.protokols, kā es jau pieminēju, pieļauj nacionālām valstīm samērā plašu rīcības brīvību. Kā mēs redzam no lietas materiāliem, ir pievienoti arī dažu citu valstu prakse šinī gadījumā. Vienlaikus es varu pateikt, ka manuprāt tas nebūt nav uzskatāms par visu valstu praksi šajos jautājumos. Manuprāt, šeit ir tas, kas ir nepieciešams. Ir jārod kompromiss starp divām interesēm. Konstitūcijā dzīvojošs dokuments. Un bieži vien mums liekas tā, ka tas, kas Konstitūcijā ir ierakstīts, ir izprotams tikai tādā maksimālā gaismā. Un pēc savas būtības jau šeit būtu teikums jāformulē tā: ja mēs paskatāmies uz Satversmes 92.pantu... vai ikvienam ir tiesības uz neskaitāmiem pieteikumiem par to, ka viņš uzskata, ka ir jaunatklāti apstākļi. Vai ikvienam ir tiesības uz neskaitāmiem pieteikumiem par to, ka jaunatklāti apstākļi. Vai ikvienam ir tiesības, ka šie neskaitāmie pieteikumi atkal un atkal neskaitāmas reizes ir izskatāmi tiesā.

Šeit vairs, manuprāt, nav runa par to, ko piemin Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 2.pants par apelācijas tiesībām krimināllietās. Šeit ir runa par kaut ko citu. Bet, protams, es neapšaubu pieteikuma iesniedzēja šo izveidoto tādu secību, ka gadījumā, ja tiek atzīts, ka ir jaunatklāti apstākļi, ka tas savukārt var būt par pamatu tālākām darbībām.

Manuprāt, Konstitūcija kā dzīvojošu dokumentu Satversmes 92.panta pareizu izpratne es gribētu saistīt ar kādu citu Satversmes pantu izpratni un kaut kādu citu piemēru.

Manuprāt, citu valstu prakse mums ir izmantojama mūsu Satversmes interpretācijā tik tālu, cik tālu mums ir jāraugās kā tas ir formulēts citās valstīs, kā tas ir attīstījies citās valstīs, un kā tas ir attīstījies mūsu valstī.

Nu, ņemsim kādu konkrētu piemēru. Pat tāds visnotaļ atzīts princips kā, teiksim, personas... ir valstis, kuras atsaucoties uz šo Konstitūcijas principu, atzīst, ka civillaulība ir pielīdzināma pat tādai laulībai, kas ir reģistrēta nu atkarībā no tā, kā nu kurā valstī ir nepieciešams. Latvijā arī ir šis

pats princips. Bet vai mēs varam atsaukties uz šo pašu principu un pateikt, ka arī Latvijā civillaulībai ir tādas pašas juridiskās sekas? Princips ir viens. Bet tas, ka šis princips ir vienā valstī un otrā valstī, viņš var tikt interpretēts atšķirīgi, jo kas šeit ir pats būtiskākais un svarīgākais? Ir jāņem vērā to, ar kādu nolūku likumdevējs ir ietvēris šo pantu un kādu saturu likumdevējs ir vēlējies ielikt konkrētajā Konstitūcijas pantā.

Šinī gadījumā manuprāt ir jāņem vērā vairākas intereses. Pirmkārt, tas ir tas, ko es jau pieminēju, ir jādod šis kompromiss. Tātad ja lieta tiek izskatīta pirmajā instancē.

Otrajā instancē. Vēl... vai mums ir jādod iespējas plašam personu lokam salauzt šo tiesas spriedumu, ja to tā tēlaini var teikt, pamatojoties uz to, ka patiešām kļūdas ir iespējamās.

Cik plašam personu lokam ir jāļauj iespējas salauzt šo tiesas spriedumu. Manuprāt, šeit šis kompromiss ir izvērtēts Latvijas Kriminālprocesa kodeksā un likumdevējs ir noteicis šo kārtību, kam ir tiesības paredzot šo tiesību prokuroram, kā es vēlreiz jau pieminēju, ņemot vērā šo prokuratūras nedaudz duālo dabu, ka vienlaicīgi aizsargā gan personas, gan arī uztur valsts apsūdzību.

Un tieši tādējādi ar tādu nolūku šinī gadījumā tad ir paredzēts, ka šeit šo lietu... kā pieteikuma iesniedzējs uzskata par ekskluzīvām tiesībām, es to nosauktu par to, ka ir noteikta kāda kārtība, kas izņēmuma gadījumos samazinātu šo neskaitāmo iesniegumu skaitu, ka atkal ir jaunatklāti apstākļi un atkal ir jaunatklāti apstākļi un tā tālāk. Manuprāt šeit var atrast šo kompromisu starp šīm diviem terminiem.

Paldies, tas man arī būtu viss. Un nobeigumā es lūdzu tiesu noraidīt pieteikumu gan daļā attiecībā uz Latvijas Kriminālprocesa 390. līdz 392.pantam un arī attiecībā uz 1997. gada 27.februāra likuma "Grozījumi Kriminālprocesa kodeksā". Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Vai ir kādi jautājumi?

I.Skultāne

Es varbūt uzdošu. Lietas materiālos ir arī datēts ar 2001.gada 1.novembri projekts "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā", kas ir vēl darbības kārtībā? Ja?

G.Kusiņš

Šomēnes paredzēta izskatīšana otrajā lasījumā komisijas sēdē.

I.Skultāne

Ja es pareizi saprotu, tad papildināt kodeksu ar 32.A nodaļu - -tas būtībā varētu būt tā uzraudzība?

G.Kusiņš

Jautājums faktiski ir tā: ja šeit... cik es saprotu, tad projektā ir paredzēts arī , ka advokāti varēs...

I.Skultāne

Jā, es tieši gribēju par to jautāt - kāpēc ir.. Tātad šeit ir tomēr ietverts šis loka paplašinājums.

G.Kusiņš

Es to interpretētu tieši tā, kā es teicu. Mums ir iespēja... mums ir nepieciešamība, mums ir vajadzība pieturēties pie kaut kādiem minimāliem standartiem. Mēs varam attīstīt Satversmes 92.pantā noteikto tālāk. Tieši tāpat, kā, teiksim, attiecībā uz personīgo dzīvi mēs varam pateikt, ka no rītdienas nosacīti civillaulība uzskatāma par pielīdzinātu tiesībās un pienākumos arī juridiskajai laulībai. Bet tas nenozīmē, ka tās civillaulības, kas ir bijušas iepriekš, ir nepareizas vai vēl kaut kā... tur ar tām pašām tiesībām vai vēl kā savādāk.

Es šo lietu saprotu, ka šī lieta var attīstīties tālāk. Mēs jau varam iet vēl tālāk un paredzēt, ka ir tiesības ne tikai advokātam, bet, teiksim, vēl kaut kādām personām, paplašināt šo loku vēl tālāk. Es gribu teikt, ka kaut kur ir šī robeža, šī svītra ir jānovelk, jo neapšaubāmi šādas lietas manuprāt lauž šo uzticību tiesas spriedumam. Mēs varam papildināt to ar advokātu, bet manuprāt šo ir ļoti grūti komentēt, jo patlaban tas ir pieņemts tikai pirmajā lasījumā un nav zināms, kāda būs likumdevēja nostāja. Varbūt likumdevējs pieturēsies pie šī paša principa, kas ir bijis līdz šim, varbūt to papildinās un atstās to, kā tas ir paredzēts projektā ar advokātu, un es pieļauju, un, cik es saprotu, ir bijušas tādas diskusijas arī vairākās Saeimas komisijās, kur Cilvēktiesību biroja pārstāvji ir bijuši klāt un to, ka varētu būt vēl kādas citas personas, citas ieinteresētās personas... cietušās, jeb vēl kaut kādi... kas vēl no kaut kādas puses varētu mēģināt šo lietu kaut kā tālāk skatīt.

Tā kā šeit ir iespējami dažādi risinājumi, bet tas, ka ir dažādi risinājumi, manuprāt, nerunā pretī tam, ka tiek ievērots tas princips. Manuprāt, tas princips tiek ievērots jau šobrīd.

I.Čepāne

Man jautājums par 390.panta otro daļu. Iemesli tiesvedības uzsākšanai krimināllietā ir fizisko un juridisko personu, kā arī to pārstāvju pieteikumi. Kas ir šīs fiziskās personas? Jebkura?

G.Kusiņš

Manuprāt jebkura persona.

I.Čepāne

Sakiet, ja tagad ir stājies spēkā notiesājošs spriedums, par kādu kādu personu, kas ir izdarījusi smagu noziegumu... vai arī jebkura persona, arī pēc notiesātā nāves var griezties pie prokurora, lai viņi realizē, jo viņš jau pats nevar sevi aizstāvēt...

G.Kusiņš

Es domāju, ka... attiecībā uz rehabilitāciju. Te laikam tajā grozījumā bija teikts..

I.Čepāne

Nē, te par to.... varbūt es neprecīzi izteicos.... Sakarā, lai ierosina tiesvedību krimināllietā sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem... Jebkura persona var... arī pēc nāves... kā tas ir Vācijā arī...

G.Kusiņš

Redziet, šeit... es gribu teikt to, ka ja tas ir iemesls, tas nenozīmē, ka tas ir automātiski jau tā notiek līdz galam. Manuprāt šeit ir nepieciešama konkrēta izvērtēšana. Es saprotu, ka tie ir iemesli, bet šinī gadījumā prokurors pārbauda. Un cik es saprotu, tad jūsu jautājums ir 390.panta 2.daļas saistība ar 388. panta 3.punktu. Šinī gadījumā tad šeit prokurors izvērtē. Un manuprāt šeit ir ļoti svarīgas tad šīs sekas un gadījumā, ja, teiksim, ir nepieciešama nāve un pateikt, ka persona patiešām nav bijusi vainīga, manuprāt pašreizējā Kriminālprocesa kodeksa normas nerunā tam pretī. Manuprāt, to ir iespējams...

I.Čepāne

Vai jums ir zināmi Latvijas praksē tādi gadījumi?

G.Kusiņš

Diemžēl nav.

I.Čepāne

Paldies.

A.Endziņš

Man ir tāds jautājums Kusiņa kungam. Saeimas sēdē 20.februārī 1997.gadā, kad tika izskatīts otrajā lasījumā Latvijas Kriminālprocesa kodeksa grozījumu projekts... citēju: „...ir deputāta Čevera priekšlikums atjaunot 31.nodaļas 376. līdz 387.pantam.. izskatīt uzraudzības instancē...” šo piedāvāto grozījumu komisija nepieņēma, balstoties uz darbinieku šo grozījumu analizējumu... gan Augstākās tiesas, gan juristu kolēģijas... Kas tā par juristu kolēģiju? Ir advokātu...

G.Kusiņš

Es gribētu vērst tiesas uzmanību, ka Saeimas deputātu no tribīnes teiktais bieži vien nesaskan ar patieso institūciju nosaukumiem. Un nu es negribētu minēt tos piemērus, kādi ir, bet es pieļauju, ka šeit ir referenta pārteikšanās, kas patiesībā varbūt ir domājis kādu citu institūciju, manuprāt, šobrīd es pat negribu minēt, kādu institūciju viņš ir domājis, bet nu tā deputāti no tribīnes ir teikuši. Man šeit nav īsti vairāk arī ko komentēt.

A.Endziņš

Sakiet, tā... kur pēc jūsu domām var pārsūdzēt prokurora lēmumu, kur ir atteikts atjaunot lietu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem? Ģenerālprokurora?

G.Kusiņš

Amatu augstāk... Jāatzīst šinī gadījumā, ka pašreizējais Kriminālprocesa kodekss neparedz šāda ģenerālprokurora atteikuma tālāku pārsūdzēšanu. Tas laikam ir Kriminālprocesa kodeksā un to arī norādīja pieteikuma iesniedzējs. To norādīja arī pieteikuma iesniedzējs... Tas konkrēti ir 466.pants Kriminālprocesa kodeksā.

Bet es gribētu vērst tiesas uzmanību uz vēl kaut ko. Redziet, tas, ka nav šobrīd Krimināllikumā tas ierakstīts, neliedz kādai personai tieši atsaucoties uz Satversmi, vērsties tiesā. Man ir grūti prognozēt, kādas būs tās sekas, bet es vēlreiz gribu teikt, ka arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversme ir tieši piemērojums dokuments. Un šinī gadījumā es pieļauju, ka varētu būt ļoti dažādas interpretācijas, atšķirīgas interpretācijas, bet tādā gadījumā tā lieta pārvēršas jau par to, vai Kriminālprocesa 466.pants atbilst Satversmes 92.pantam.

Un tas manuprāt ir ārpus šīs lietas.

A.Endziņš

Kusiņa kungs, atbildes rakstā, ko iesniedza Saeima, attiecībā uz jaunatklātiem apstākļiem ir teikts, es citēju: „...šie apstākļi ir jākonstatē, noteiktā kārtībā jāpārbauda to saistība ar konkrēto krimināllietu, tas nozīmē jāizdara izmeklēšana...” Sakiet lūdzu, Kriminālprocesa kodeksa šis te 388.pants nosaka... kā jūs varat to komentēt...?

G.Kusiņš

Nē, nu šeit būtu šis izskatāms kopā ar to, kāda ir šī kārtība. Redziet, teiksim, 390... jā... ir konkrēti iemesli, tad ir pants par termiņiem, tad ir tiesvedības ierosināšanas un arī 391.pants - prokurora darbības pēc jaunatklāto apstākļu izmeklēšanas pabeigšanas un te ir: ja prokurors pabeidz jaunatklāto apstākļu izmeklēšanu krimināllietā un atzīst, ka ir pamats atcelt spriedumu un atjaunot tiesu, tad viņš par to sniedz atzinumu. Nu kādam ir jāizvērtē šī lieta. Tādā izpratnē norādīts šis vārds “izmeklēšana”.

A.Endziņš

Bet šinī sakarībā 388.panta 1.punkts. Tur ir teikts: „...ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu konstatēta liecinieka liecības vai eksperta atzinuma apzināta nepatiesība, kā arī citu pierādījumu viltošana, uz kura pamatots tiesas spriedums vai lēmums...”

Kā jūs komentēsiet, ja ir spriedums lietā stājies spēkā, ir iesniegts pieteikums par lietas atjaunošanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, prokurors tur nesaskata... arī lieta nenonāk... kādā veidā šinī gadījumā šis pirmais punkts par likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu konstatētu liecinieka liecību... vai to... kas tad konstatē? Prokurors...?

G.Kusiņš

Es jau savā motivācijā norādīju, ka manuprāt attiecībā uz Kriminālprocesa 388.panta 1. un 2.punktu prokuroram ir daudz mazāka rīcības brīvība nekā ja mēs salīdzinām, teiksim, ar 3.punktu. 1. un 2.punktā mēs varam redzēt, ka ir ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu konstatētas liecinieku liecības. Un šeit šis ir manuprāt pilnīgi neapgāžams pamatojums, lai prokurors veicot izmeklēšanu būtu sasaistīts zināmā mērā ar šo citu tiesas spriedumu. Arī 2.punktā norādītā ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu, teiksim, ir konstatēta izmeklētāja noziedzīga ļaunprātība. Manuprāt, es prokuratūras funkcijas un to izpratni vienmēr esmu domājis, ka viņu mērķis ir nevis kaut kā aizsargāt jeb slēpt citu izdarītus noziegumus, bet šinī gadījumā vairāk gan pamatojoties uz likumu rīkoties personu interesēs. Es saprotu, ka prokuratūrai ir it kā duāla daba. Bet es vēlreiz gribu atkārtot, ka 388.panta 1. un 2.punktā, manuprāt, šeit ir mazāks pamats dažāda veida subjektīviem izvērtējumiem. Protams, ka prokuroram arī par 1. un 2.punktu ir jāpieņem lēmums. Gadījumā, ja kāds prokurors nesaskata... tad šinī gadījumā to var pārsūdzēt amatā augstākam prokuroram līdz pat ģenerālprokuroram. Bet es nedomāju, ka šeit 1., 2.punkts ir tik neskaidrs, kā, nu, teiksim, ja mēs salīdzinām no tiesību normu skaidrības viedokļa kā 3.punkts.

A.Endziņš

Paldies. Man vēl viens jautājums būtu. Vai jūs nesaskatāt problēmas tajā apstākļi, prokurors bez tiesu institūcijas piekrišanas uzsāk izmeklēšanu attiecībā uz jaunatklātiem apstākļiem lietā, par kuru ir stājies spēkā notiesājošs spriedums? Likumā „Par tiesu varu” ir tiesu varas neatkarība... un prokuratūra kā institūcija, kas ir piederīga pie tiesas...

G.Kusiņš

Jā, nu ļoti labs jautājums. Manuprāt, vēl ir tur rakstīts, ka tiesas spriedumam ir likuma spēks. Ja mēs sakām, ka prokurors rīkojas saskaņā ar likumu, tad pirmajā mirklī var likties, ka viņš nemaz tā nedrīkst darīt. Ja spriedums ir spēkā, tad viņš nemaz nevar kaut ko mēģināt meklēt. Ja tam ir likums, tad viņš to nemaz nedrīkst apstrīdēt. Bet pēc savas būtības, es vēlreiz gribu pateikt, ka prokuratūrai manuprāt... tāpat tas skaidri izriet no Prokuratūras likuma 2.panta, ir zināmā mērā duāls raksturs. Viņš vienlaicīgi uztur apsūdzību, bet viņš vienlaicīgi aizstāv arī personas intereses. Nav pamata uzskatīt šobrīd, ka nav tiesas kļūdas. Mums ir jāpieļauj tāda situācija, ka tiesu kļūdas ir iespējamās. Bet es vēlreiz gribu teikt, ka šeit ir jāskatās, cik lielā mērā šī iespēja pamatojoties uz jaunatklātajiem apstākļiem sagrauj, ietekmē vai salauž, vai vēl kādu terminu lietojot, salauž tiesas spriedumu nu tādu negrozāmību jeb uzticību tiesas spriedumam. Nu, ja jau vienreiz jeb apelācijas instances pat ir noteikušas, ka spriedums ir stājies likumīgā spēkā un vēlreiz un vēlreiz, teiksim, pēc kādiem trīs gadiem mēs uzskatām, vai pēc pieciem, ka, redziet, ir kādi jaunatklājušies apstākļi. Mums ir jāatklāj kāds kompromiss starp to, cik lielā mērā mēs apšaubām kaut kādus spēkā stājušos tiesas spriedumus. Manuprāt, šeit parādās šis, ka ir divi dažādi principi, viņu sadursme un kaut kādi kompromisa meklējumi. Manuprāt, no vienas puses ir tas, ka tiesas spriedumi... un viņiem ir jābūt noteiktiem, stabiliem un neviens it kā nevarētu apšaubīt, no otras puses, es pieļauju, ka kļūda var būt. Un ja kļūda var būt, tad mums ir jānodrošina kaut kāds mehānisms, kā to kļūdu labot. Tad mums ir jāatrod divu dažādu interešu balanss un tad mums ir jāskatās, nu, teiksim, kā arī bija iepriekšējais jautājums, varbūt mēs varam iet līdz advokātam, varbūt mēs varam iet līdz vēl kaut kam... Varbūt mēs varam vispār atteikties no šīs iespējas. Līdz ar to, nu ir kaut kur šī līnija jānovelk un manuprāt šobrīd šī līnija ir novilkta par to, ka prokurors uzrauga...

A.Endziņš

Un pēdējais jautājums. Sakiet, kā būtu, ja Eiropas Cilvēktiesību tiesa, izskatot kādas personas pieteikumu saistībā ar krimināllietu ar notiesājošu spriedumu, konstatētu, ka ir pārkāptas..., vai tas varētu būt par pamatu lietas jaunai izmeklēšanai?

G.Kusiņš

Tas var būt par pamatu, bet man šobrīd ir ļoti grūti prezumēt, kāda kārtība var tikt izveidota. Nav nekādu šaubu, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa izvērtējot konkrētos apstākļus lems attiecībā uz konvencijas pārkāpumiem un uz Konvencijā noteikto gan normu un principa pārkāpumiem. Bet

nu... šeit es nezinu, vai tā ir tā veiksmīgi sasaistīt šīs lietas vai neveiksmīgi sasaistīt šīs lietas, es nedomāju, ka, teiksim, ja Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīs, ka attiecībā pret bankas "Baltija" vadību ir kaut kas pārkāpts, ka tas atceļ kādas instances spriedumu attiecībā uz bankas "Baltija" lietām. Šīs divas ir dažādas lietas. Tā nav viena un tā pati lieta un Strasbūra nekādā gadījumā nav uzskatāma ka kaut kāda nākošā instance. Protams, ka tas var ietekmēt, ja mēs runājam pie kaut kādiem citiem apstākļiem. Man ir ļoti grūti prezumēt. Te ir ļoti atšķirīgas situācijas iespējamās. Bet ja mēs runājam konkrēti par jaunatklātiem apstākļiem, tad man ir ļoti grūti iedomāties tādu Eiropas Cilvēktiesības tiesas formulējumu, ka viņa pateiktu, ka redziet, viņi uzskata, ka tajā lietā, teiksim, personas A lietā ir kādi jaunatklāti apstākļi un tas savukārt ir par pamatu, lai kāda nacionālā valsts atjaunotu tiesvedību. Bet es ļoti šaubos. Visdrīzāk, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa neko tādu nepieļaus.

A.Endziņš

Paldies. Vēl kādi jautājumi būtu?

A.Ušacka

Es vēlētos, lai jūs argumentēti atbildētu uz diviem jautājumiem. Pirmais jautājums - kāds tad ir leģitīmais mērķis vai leģitīmie mērķi šim tiesību ierobežojumam un kad jūs nosauksiet šo mērķi, es gribētu, lai jūs arī paskaidrotu, vai ir ievērots šis samērīguma princips? Un cik es sapratu no pieteikuma iesniedzēja pārstāvja, ka šajā gadījumā viņi uzskata, ka ir pārkāpts šis samērīguma pirmais. Ka šo pašu mērķi var sasniegt ar citiem līdzekļiem un viņi pat piedāvā šos līdzekļus, tad lūdzu atbildiet uz šiem jautājumiem.

G.Kusiņš

Nu, to var ļoti dažādi, teiksim, šos principus formulēt, bet man liekas, ka šis ir šis tiesiskās palāvības princips, ja spriedums ir stājies spēkā.

A.Ušacka

Nē... bet leģitīmais mērķis... 116.pants... ierobežotas šīs pamattiesības...

G.Kusiņš

Nav nekādu, manuprāt, šaubu, ka ir atrodams arī 116.pantā un ja mēs runājam par to, kādi ir šie leģitīmie mērķi, tad manuprāt šeit mēs varam runāt gan par demokrātisko valsts iekārtu, gan par citu cilvēku tiesību aizsardzību.

A.Ušacka

Vai jūs varētu pateikt saturu...

G.Kusiņš

Manuprāt, šeit būtu jārunā arī par tiesiskas valsts principu kā tādu. Un ja mēs runājam par... ja tiesas spriedums ir stājies likumīgā spēkā, tad nu šeit nu... tā ir noteikta sabiedriskā kārtība. Mēs nevaram paredzēt to tā, ka ir tiesas spriedums, ka stājies spēkā, bet ko arvien un arvien var mēģināt apšaubīt. Un neskaitāmas reizes atsaucoties uz kaut kādiem patiesiem vai nepatiesiem, īstiem vai neīstiem jaunatklātiem apstākļiem, mēģināt šo lietu virzīt. Manuprāt tas ir nepieciešams tādas tiesiskās stabilitātes dēļ valstī.

A.Ušacka

Nu un ja mēs skatāmies Kriminālprocesa kodeksu..., kur iet runa par pusēm un pušu tiesībām piedalīties sēdē. Bet viena no pusēm ir šis notiesātais un viņš ir vājāks par valsti šajā gadījumā. Kāpēc jūs domājat, ka šeit ir ievērots šis samērīguma princips, kāpēc nedod šīs tiesības notiesātajam? Lemj taču tiesa, uzsākt vai neuzsākt, tas taču nenozīmē, ka pārskata šo lietu...

G.Kusiņš

Manuprāt, ir jāņem vērā, ka... tas, ko es jau pieminēju. Prokuratūrai, es vēlreiz saku... prokuratūrai manuprāt ir duāla daba. Mēs uzskatām prokuratūru kā valsts notiesājošās mašīnas garām rokām, mēs uz prokuratūru raugāmies kā uz represīvo aparātu. Bet savukārt, ja mēs paskatāmies, ja prokuratūrai ir arī citas funkcijas, kas minētas prokuratūras likumā, tad mums ir jāskatās, ka prokurors šinī gadījumā ir tas, kas aizsargā arī cilvēku. Jo, nu, teiksim, es pieļauju, ka šī lieta varbūt arī tāda. Jūs sakāt, ka viņš ir nevienlīdzīgā stāvoklī. Jā, bet, teiksim, viņš pat arī ar savu iesniegumu šinī gadījumā prokuroram ir panācis to, ka ir pušu ierašanās un vismaz, ka tā lieta tiek sākta.

A.Ušacka

Un prokurors griezīsies tiesā....

G.Kusiņš

Jā. Ka vispār šī lieta ir. Un es varu pieminēt arī citu, teiksim, Eiropas tiesību tiesas lietu, teiksim, Dekorta lietu, kur ir norādīts, ka Prokuratūrai katrā nacionālajā valstī var būt atšķirīgas tiesības un atšķirīgas pilnvaras un atšķirīgs statuss. Nevajag prokuratūru *a priori* uzvert kā kaut kādu vajāšanas mehānismu.

A.Endziņš

Paldies. Tiesnešiem ir vēl kādi jautājumi? Nav. Pieteikuma iesniedzējiem?

J.Butkēvičs

Jā. Pirmais jautājums būtu. Jūs minējāt uzraudzības institūciju tā kā papildus iespēju indivīdam. Un es vēlētos jums uzdot jautājumu. Ja jau valstī izveidota tāda papildus iespēja. Vai šim līdzeklim, tiesību aizsardzības līdzeklim ir jābūt efektīvam vai nav?

G.Kusiņš

Manuprāt, viņš ir lietderīgs.

J.Butkēvičs

Tātad jūsuprāt konkrētajā situācijā ir arī efektīvs tiesību aizsardzību līdzeklis?

G.Kusiņš

Ir jāskatās atkarībā no tā, kā mēs saprotam "efektīvs". Manuprāt, mēs nevaram ar šo aizstāt pirmo. Mēs nevaram pateikt tā: mēs neko vairs neskatīsim apelācijas kārtībā, jeb vēl kaut kādā, bet dosim tikai kādiem citiem un mēģināsim būvēt to jūsu piedāvāto sistēmu, ka tikai šaurs personu loks var pārskatīt visu to lietu. Tā ir papildus iespēja. Tā ir papildus iespēja... Šī iespēja nekādā gadījumā neaizstāj to pirmo, kas ir pēc pašas personas un tas, kas ir Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.protokola 2.pantā, ka ikvienam, kuru tiesa ir atzinusi par vainīgu noziegumā, ir tiesības uz vainas pierādījuma vai soda apmēra pārskatīšanu augstākā instancē. Un šeit nav rakstīts, ka šī ir pēc tam augstāka... ka viņam ir iespējas augstākas instances pārsūdzēt vēl augstākās un to vēl augstāko vēl kaut kādā kārtībā. Manuprāt, katrā lietā ir kaut kāda robeža jāvelk un tāpēc arī atšķiras, manuprāt, šīs divas procedūras. Viņa ir nepieciešama gadījumā, ja mēs runājam par atsevišķu tiesas kļūdu novēršanu. Bet tad konkrēti šie 1997.gada grozījumi arī paredzēja to, ka gadījumā, ja šī lieta nav izskatīta, tas nenozīmē, ka šī lieta nav izskatīta prokuratūras vai, teiksim, kaut kādas citas... varbūt šī pati persona nav pārsūdzējusi. Mēs paredzam iespēju, mēs paredzam papildus iespēju.

J.Butkēvičs

Jūs arī runājāt par kompromisu starp valsts un indivīda interesēm. Kādām, jūsuprāt, ir jābūt... kurām interesēm ir prioritāte - indivīda vai valsts?

G.Kusiņš

Es varbūt neprecīzi izteicos. Šeit es nedomāju, ka ir kompromiss starp valsts un indivīda interesēm. Es šeit runāju par tādu kompromisu, kur mēs runājam no vienas puses, ka ir nepieciešams nodrošināt stabilu sabiedrisko kārtību. Mēs nodrošinām to, ka tiesas spriedumam, kā es jau minēju, tiesas spriedumam ir likuma spēks. Viņam ir likuma spēks.

Un no otras puses mēs paredzam, ka tomēr ir iespējamās kaut kādas kļūdas. Manuprāt, šis teikums ir skatāms tā: tiesas spriedumam ir likuma spēks, bet ir iespējami atsevišķi gadījumi. Un tad šie gadījumi ir skatāmi atsevišķi, cik lielā mērā viņi ietekmē... un kur ir tā robeža. Šeit nav nekādā gadījumā tas... es neatceros, vai es tā konkrēti teicu, tas ir jāinterpretē, ka valsts ir pret personu. Nē, šeit ir divi principi, kas darbojas valstī un kas nav, teiksim, valsts labā. Tie ir visu pārējo cilvēku labā, sabiedrības normālas funkcionēšanas labā, lai spriedumam būtu likuma spēks un gadījumā, ja tas tiesas spriedums ir stājies likumīgā spēkā, ja viņš ir... ja viņam ir bijusi apelācijas iespēja, viņš ir izskatīts, teiksim, vairākās tiesu institūcijās, es pieļauju, ka var būt tiesas spriedums. Jā. Bet šeit šis kompromiss ir, cik lielā mērā mēs nu, pamatojoties uz šo tiesas kļūdas iespējamību, atļaujam lauzt pamatprincipu, ka tiesas spriedumam ir likuma spēks.

J.Butkēvičs

Paldies. Jautājumu nav.

A.Endziņš

Vēl ir kādi jautājumi? Nav. Paldies, Kusiņa kungs.

Tiesa uzklausa... pieaicinātā persona - Latvijas Kriminālprocesa kodeksa likumprojekta darba grupas vadītāju Kūtra kungs.

Ko jūs varētu teikt tiesai saistībā ar šo problēmu kā jaunā likumprojekta izstrādātājs?

G.Kūtris

Godātā tiesa! Kriminālprocesa likumprojektā darba grupa jautājumus par tiesvedību un kriminālprocesu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, vai tā saucamajā uzraudzības kārtībā, nebija domājusi, ka īpaši dziļi vērtēt, uzskatot, ka līdzšinējā prakse ir samērā laba, jo informācijas par to... par sūdzībām par šo procesu vai kādi jauni... jaunas idejas, nebija ienākušas darba grupā. Vienīgais risinājums jeb pareizāk sakot, iniciatīva, kāpēc Kriminālprocesā jau šobrīd spēkā esošajā tiek piedāvāti grozījumi, ir pareizāk sakot, papildinājumi ar šo 18-a nodaļu, kas regulētu tiesvedību, tā saucamo uzraudzības... Pēc uzraudzības protesta iesniegšanas, bija tikai viens. Ka šobrīd spēkā esošajā Kriminālprocesa kodeksā pēc būtības ir diezgan neveikli atjaunota kādreiz izsvītrotā nodaļa

un pat dažos kriminālprocesa izdevumos šī nodaļa vispār nav ielikta iekšā kā... iestrādāta iekšā kā spēkā esoša.

Vienlaicīgi, skatot šo jautājumu, mēs mazlietiņ šo nodaļu arī koriģējām atbilstoši tam, kā ir attīstījies Kriminālprocess no Padomju laikiem līdz šim brīdim, un arī šādas, tādas idejas, ko mēs aizgūvām no citām valstīm. Ja mēs lūkojam uz šo pirmo problēmu, lai cilvēkam, vai indivīdam, valstī ir dotas tiesības uz viņa lietas izskatīšanu tiesā, tad mēs uzskatījām, ka Latvijā šādi pārkāpumi pēc būtības nav zināmi. Jebkurā gadījumā cilvēks ir tiesīgs griezties tiesā. Ja izskatot viņa konkrēto lietu tiesā, persona nav apmierināta ar tiesas spriedumu, vai nu uzskatot, ka ir pieļauts likuma pārkāpums, vai ir kādi citi faktori, kādēļ uzskata, ka spriedums nav likumīgs vai pamatots, Latvijā arī ievērojot starptautiskajos dokumentos paredzētās cilvēktiesības apelēt, pārsūdzēt tiesas spriedumu, šādas tiesības ir piešķirtas. Un pirmām kārtām tās ir apelācijas instancēm pārsūdzēt tiesas spriedumu pēc būtības. Tātad izvirzot jaunus pierādījumus, pareizāk sakot, pirmajai instancei neizvērtēts pierādījums, jeb nenovērtēts, jeb nepareizi vērtēts pierādījums, tajā skaitā arī juridiskās kļūdas šeit var tikt labotas.

Ir pasaulē valstis, kur šādu pēc apelācijas instancēm pēc būtības vairāk tiesas spriedumi nevar tikt pārsūdzēti. Ar to arī beidzas. Apelācija... cilvēktiesības ir bijušas, cilvēks ir pārsūdzējis, vai nav pārsūdzējis. Vienīgi pēc tam pastāv apžēlošana jeb pirmstermiņa atbrīvošana, iesniegums tiesā. Eiropas valstīs pastāv vēl divi varianti.

Francijas tipa procesos jeb Francijas tipa tiesu sistēmā ir vēl kasācijas instances un Latvijai vēsturiska šī kasācijas instance ir nākusi iekšā un mēs arī šo kasācijas instanci no 1995.gada esam atjaunojuši.

Ir valstis, kā, teiksim, Vācijā ir runa par revīzijas kārtībā procesa atjaunošanu. Tas pēc būtības ir tuvu tam pašam kasācijas procesam, kad ir strīds vēlāk atklājies, strīds par iespējamu likuma nepareizu piemērošanu jeb tiesas kļūdu darbā, nevis attiecībā uz pierādījumu, bet par juridisko faktu.

Amerikāņu kodeksā kā nu kurā pavalstī, bet ir tāda izpratne arī, ka lietas vai *opening* - atvēršana par jaunu ir ... princips. Bet tas ir ļoti reti izņēmumi, kad šādu procedūru izmanto advokāti, ierosinot šādu procesa atjaunošanu, uzskatot, ka nebija nopietna sastāva pēc būtības iekšā.

Latvijas Kriminālprocesā šāda divpakāpju pārsūdzēšanas iespēja apelācijā un vēl arī kasācijā ir ieviesta no 1995.gada, un manuprāt, valsts ir pateikusi, ka šādas tiesības cilvēkam piešķir pilna apjomā.

Ja cilvēks, indivīds tātad, kuram šīs tiesības ir piešķirtas ar likumu, neizturas pret šīm savām tiesībām pietiekoši ar lielu atbildības sajūtu jeb uzskata, ka viņam nekas nav pārkāpts, bet pēc kāda laika atsaucas, ka tomēr tās tiesības ir pārkāptas, citās valstīs saka tā: "Nu ko! Katrs savu tiesību realizētājs ir līdz valstī noteiktam saprātīguma termiņam." Nevienā valstī nav paredzēts, ka visu mūžu var tiesāties par vienu lietu, ja ir... valstī noteiktas procedūras.

Latvijas valsts, tomēr ievērojot praksi, secināja, ka Kriminālprocesā praksē gadās dažas tiesu kļūdas. Tieši tas bija 1995.gadā, kad šo uzraudzības procedūra kārtību atcēla un 1996.gada rudenī konstatēja, ka tomēr praksē mēdz būt tiesu kļūdas, vai nepareizi piemēro likumu. Un ja nu nav paredzēta nekāda procedūra, kā šo kļūdu labot, tad atjaunoja šo uzraudzības protestu. Mēs praksē redzam, ka šis uzraudzības protests samērā labi kalpo. Piemēram pagājušajā gadā... man nav par visu gadu dati, bet, teiksim, līdz oktobra mēnesim no 27 uzraudzības protestiem 13 tika apmierināti. Tātad puse ir apmierināta. Ir tātad šīs tiesas kļūdas, kas ir...

Tālāk, manuprāt no Kriminālprocesa viedokļa tomēr būtu jādala divi jautājumi atsevišķi. Ir atsevišķi procesa sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, un ir tomēr process uzraudzības kārtībā, jeb kā Kriminālprocesa darba grupā mēs bieži teicām par šo uzraudzības procesu, ka tas ir nokavētā kasācija. Cilvēks, kuram bija kasācijas kārtībā jāiesniedz sūdzība par procesu, to nav izdarījis. Un tikai pēc kāda laika viņš atgriežas, ka to vajadzētu darīt.

Vai šobrīd, sakarā par uzraudzības protestu runājot, vai šobrīd tās ir ekskluzīvās tiesības piešķirtas prokuroriem? Nē, nebūt nav tikai prokuroriem. Arī Augstākās tiesas priekšsēdētājiem. Un ja mēs... Gan ģenerālprokuroram, gan Augstākās tiesas priekšsēdētājam, viņa vietniekiem. Jebkurā gadījumā mēs neapstrīdam, ka šīs tiesības būtu arī Augstākās tiesas priekšsēdētājam. Mēs nesakām, ka tur ir kaut kādas ekskluzīvās tiesības. Mēs sakām, ka šoreiz šajā gadījumā šīs ekskluzīvās tiesības varbūt nav pareizi tikai prokuroriem, bet vajadzētu arī otrai pusei - tam tiesājamajam.

Kā Saeimas pārstāvis Kusiņa kungs teica, kad vērtējot šo momentu Kriminālprocesa darba grupa, no vienas puses piegāja kā, ja valsts ir uzņēmusies... uzraudzības kārtībā novērst esošu tiesas kļūdu, tad šīs tiesības piešķir augstākajiem tiesu varas pārstāvjiem. Pašām augstākajām amatpersonām, kuras ir tiesīgas šādu protestu iesniegt. Tās ir valsts saistības. Vai valsts ignorē to cilvēku intereses, kuru tiesības vai, teiksim, intereses, kaut kādā veidā pārkāptas? Nebūt nē! Valsts šiem cilvēkiem saka, ka viņiem ir tiesības griezties pie šīm kompetentajām amatpersonām ar saviem iesniegumiem un iniciēt, lai šis process sāktos. Process pats no sevis... Latvijas Kriminālprocesā ļoti maz ir privātās apsūdzības lietas. Tātad tas, ka šo sūdzību jeb apsūdzību uztur viena, tikai tā viena puse, cietušā persona, tas šajā gadījumā būtu noteicošais.

Mums ir jārunā par to, ka pirms šī materiāla iesniegšanas tiesā, lai tiesai neveidotos vienas puses viedokļa, teiksim, nostāja, ir vajadzīgs šo materiāla izvērtēšana, pārbaudīšana. Un jebkurā cilvēka iesniegumā, lai cik viņš arī objektīvi šo iesniegumu iesniegtu, klāt ir arī subjektīvais moments. Pārbaudot iesniegumu, institūcija, kurai valsts ir ekskluzīvi piešķirusi šīs kriminālvajāšanas tiesības, pierādījumu vērtēšanas, līdz tiesai pierādījumu savākšanas tiesības, arī šajā gadījumā saņemto iesniegumu izvērtē, pārbauda, vai tur minētie fakti tik tiešām tādi ir. Vai šie fakti ir vēl kaut kādā veidā jāpārbauda. Un ja secina, ka tas tiešām ir pamatots likuma pārkāpums, tiesas procedūrā pieļauta neatbilstība likumam, tad prokurors šādu protestu virza uz tiesu un prokurors arī šo protestu...

Jaunajā Kriminālprocesa projektā ir ielikta tā nianse, ko jūs minējāt par to, ka arī zvērināts advokāts varētu iesniegt šo iesniegumu - sūdzību uzraudzības kārtībā. Darba grupā mēs diskutējām par šo niansi, saprotot to, ka ja valsts paredzētu jebkuras personas tiesības, jebkuras personas tiesības iesniegt šādu uzraudzības sūdzību vai protestu, tad Latvijas tiesās mēs izveidotu vēl vienu pārsūdzības instanci un Augstākā tiesa dublētu vēlreiz kasācijas tiesas... kasācijas instances vēlreiz dublētu. Tas ir - nepārtrauktas sūdzības varētu iesniegt visu laiku.

Un vienalga valstī vienā brīdī vajadzētu pateikt, ka pietiek. Vairāk, trešo, ceturto vai piekto reizi sūdzībām ir jāpieliek punkts. Beidzas. Projektā ir ielikts iekšā šīs zvērinātā advokāta, kas ir notiesātās vai attaisnotās personas vai personas, pret kuru lieta ir izbeigta, pārstāvis, šīs tiesības, un viena apsvēruma dēļ uzticoties tam, ka arī šie ir augsta ranga juristi, kas varētu izvērtēt, vai tiešām ir bijis šis juridiskais moments, juridiskā kļūda tiesas darbā. Tātad, vai tur būtu šobrīd kasācijas iemesls arī uzraudzības protestā pēc būtības tas pats.

Ja valdības uzskats un projekta kritizētāji uzskatīs, ka nevar atļaut advokātiem iesniegt, protams, mēs to varētu svītrot laukā projektā. Ja valdības uzskats ir, ka šajā gadījumā vajag Latvijai vispār atļaut vēl vienu pārsūdzības instanci, tas ir, jebkurai personai tiesības pārsūdzēt, tad vispār darba grupai, vērtējot šo institūciju kā tādu, būs priekšlikums Latvijai varbūt neuzņemties vispār šādu papildus saistību, kā tas bija izvērtēts 1995.gadā, ka Latvija uzraudzības kārtībā nekādu

pārskatīšanu vairs... Paliek tikai otra procedūra, kas šobrīd ir Latvijas kriminālprocesā, un arī citu valstu kriminālprocesos, kas ir sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Tātad uzraudzību svītrojot kā tādu vispār, bet mēģināt tiesu kļūdas novērst sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kur paredzēt Satversmes tiesas spriedums, citas tiesas spriedums kādā lietā, kas konstatē kādu faktu, vai arī varbūt kāds cits svarīgs faktors, kā, piemēram, rehabilitācijas jautājumos par nepamatoti represētām personām un tamlīdzīgi. Līdz ar to mums būtu jāskatās tikai uz to procedūru, kas ir sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem jautājums ir mazlietiņ savādāks. Šeit pirms lietas uzsākt skatīšanu tiesā ir lietas izmeklēšana. Ja mēs saprotam, ka par 388.panta 1. un 2.punktu, kur ir runa par spēkā esošiem tiesas spriedumiem, kas konstatē kādu faktu, šeit būtu jānovērtē tikai, vai šis tiesas spriedums ir saistīts ar konkrēto lietu, par ko ir iesniegts iesniegums no ieinteresētās personas.

Bet ir vēl 3.punkts, kur ir jāvērtē fakti. Daudzi fakti, kas uz tiesas sprieduma dienu, kas pirms tātad stāsies par to sūdzību, jeb pieteikums, nebija zināmi. Šādos gadījumos izmeklēšana ir jāveic un nevienā pasaules valstī šī izmeklēšana, izņemot, protams, paražu tiesības un... sistēmu, kur ir šis arī izmeklēšanu var veikt privātpersona, tātad kontinentālā Eiropā izmeklēšanas tiesības ekskluzīvi ir piešķirtas tomēr vienai valsts institūcijai. Un neviens neapšaubā, ka šīs tiesības ir, tātad izziņas iestādēm, citā valstī ir izmeklēšanas iestādes, un gala noslēgumā ir šis prokurors, kurš virza šo lietu uz tiesu.

Arī šajā gadījumā šīs izvērtēšanas tiesības sākt vai nesākt procesu, ja ir pamats, ir jāsāk process, ja nav pamats, process ir jāizbeidz, ir piešķirtas tāpat kā jebkurā krimināllietas ierosināšanas momentā. Un lieta neizšķir jautājumu ierosināt lietu vai neierosināt lietu, uzturēt apsūdzību vai neuzturēt apsūdzību. Prokurors izšķirs, vai uzturēt apsūdzību vai neuzturēt. Un ja prokuroram nav pamata, viņam ievērojot likumības principus un apsūdzību, tad ir jāatsakās. Tāpat kā viņam ir jānoraida nepamatots pieteikums, ja tas nav likumīgs. Ja prokurors redz, ka pieteikums ir likumīgs, tātad iesniegtie materiāli tiešām pierāda, ka šie fakti saistās, notiek šīs lietas izmeklēšana, iesniedz šo lietu izskatīšanai tiesā. Ja mēs jautājam, vai vajadzētu paredzēt šīs tiesības pārsūdzēt.

Cik tālu? Katra prokurora tiesības, protams, ir pārsūdzamas, to paredz Kriminālprocesa kodekss. Attiecībā uz ģenerālprokuroru kā pēdējo instanci šajā sistēmā, pēdējo posmu šajā sistēmā, pants, kurš paredz ģenerālprokurora lēmuma pārsūdzēšanu, ir samērā jauns. Padomju laikā un līdz pat 1996.gada rudenim šāda panta Latvijā nebija. Un tikai tad secinot, ka dažos gadījumos ģenerālprokurors ir pēdējā persona, ielika iekšā Kriminālprocesa likumā normas, kas paredzēja šādas pārsūdzēšanas iespējas.

Vai arī lēmums par atteikšanos ierosināt lietvedību sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem arī vajadzētu ielikt šajā pantā, tas ir diskutējams jautājums un iespējams, ka to vajadzētu iedzīvināt procesa kodeksā. Jā, ka šādu lēmumu arī var pārsūdzēt un iesniegt Augstākajā tiesā un Augstākā tiesa lems.

Pēc savas būtības es piekrītu, ka tā tas varētu būt jaunajā Kriminālprocesā vai arī esošā procesa grozījumos.

No otras puses, protams, ir viens arī pretarguments. Cik tālu mēs iesim uz pārsūdzību? Līdz kurai instancei ir jāpārsūdz? Kāpēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja lēmums par atteikšanos ierosināt jeb atsākt... iesniegt sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem nav pārsūdzams? Arī to vajadzētu kaut kur Saeimā? Mēs vairs neticēsim šai tiesu varai? Arī vienas personas pieņemtajam lēmumam - Augstākās tiesas amatpersonai. Bet, protams, tās ir tikai emocijas. Es drīzāk domāju, ja mēs turamies pie likuma, tad tā ir pilnīgi atbalstāma ideja, ka ģenerālprokurora lēmumus un to

uzskaitījumu vajadzētu paplašināt varbūt tieši ar šāda rakstura lietām, varētu pārsūdzēt Augstākajā tiesā un tā izvērtē, vai šis lēmums ir motivēts.

Paldies par uzmanību.

A.Endziņš

Paldies. Sakiet, jūsu viedoklis šajā aspektā... pamatā šī ir neapšaubāmi konkrēta situācija, konkrēta lieta, kad Augstākās tiesas priekšsēdētājs griežas pie ģenerālprokurora ar ierosinājumu uzsākt darbības sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem un lietā tie pastāv, ģenerālprokurors pasaka, ka nekā nav jauna un neuzskata par vajadzīgu... vai tā arī ir tāda normāla situācija?

G.Kūtris

Es domāju, ja Augstākās tiesas tiesnesis griezīsies pie Ģenerālprokurora ar ierosinājumu izvērtēt jaunatklātos apstākļus kādā lietā, es šaubos, vai Augstākās tiesas tiesnesis būs pavirši izvērtējis faktus un viņa norādījumos būs noteikti argumenti, kas norādīs uz konkrētiem faktiem, kas ir ticami un manuprāt es nezinu, vai praksē tāda situācija varētu būt. Teorētiski mēs varam pieļaut ļoti dažādus faktus.

A.Endziņš

Šeit nav teorētiski, šeit ir apakšā konkrētas personas iesniegums... kur Satversmes tiesa atteicās ierosināt lietu, bet lietas materiālos figurēja prokurora slēdziens pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja, ne vienkārša iesnieguma, bet pēc viedokļa... tātad bija pamats...

G.Kūtris

Tas bija par parastās... pirmās instances vai vispār lietas ierosināšanu?

A.Endziņš

Par jaunatklātiem apstākļiem...

G.Kūtris

Par jaunatklātiem apstākļiem...

A.Endziņš

Persona bija notiesāta, tad apžēlota...

G.Kūtris

Es nezinu konkrētas lietas, protams, apstākļus. Teorētiski vērtējot šādas situācijas iespējamību, iespējams, ka varētu būt... Jā, šāda situācija... Jo, ja man kā prokuroram būtu jāiet uz tiesu runāt par konkrētas lietas apstākļiem, man ir jābūt pārliecībai par to, ko es aizstāvu vai ko es noraidu. Ja es redzu, ka faktos jeb minētajos faktos ir pietiekams pamats, es esmu pārbaudījis un šie fakti ir stabili manai pozīcijai, es tiesā varētu uzstāties. Ja es jūtu, ka nav, tad, protams, es nevarētu šajā gadījumā uzstāties tiesā un aizstāvēt faktus par, ko man nav pārliecības. Prokurors šajā gadījumā būs tas, kas šajā tiesā uzturēs šo... nu, pierādīs savu pārliecību. Viņam būs jāpierāda.

Vai šajos gadījumos pati tiesa nevarētu ierosināt šādu lietu, tad man būtu jājautā par tiesas neatkarību. Ja mēs Latvijā runājam, ka tiesai ir jāvērtē tikai abu pušu fakti, varbūt, ka... Grūti man pateikt.

A.Endziņš

Tiesa vērtē savāktos pierādījumus un ne, ko domā prokurors, izmeklētājs, kurš veicis konkrētās procesuālās darbības, bet pārbauda to visu tiesas procesā. Un, ja, teiksim, sprieduma pamatā ir, nu, piemēram, nepatiesa liecība... ir tiesas spriedums, kurš personas liecību atzīst par apzināti nepatiesu un sniegtu citā lietā un šis cilvēks pat ir notiesāts par šādu apzinātu nepatiesu liecību... kā tad paliek tālāk?

G.Kūtris

Tātad, ja ir kāds tiesas spriedums, kurš personas liecību atzīst par apzināti nepatiesu un sniegtu citā lietā un šis cilvēks pat ir notiesāts par šādu apzinātu nepatiesu liecību, tad šeit ir 388. panta 1.punkts, ja nemaldos un tas ir gandrīz neapstrīdams pamats šādas lietas atjaunošanai. Vienīgais, lai šī liecība saistās ar tiem pierādījumiem, par kuriem konkrētā lieta ir. Lai šī liecība attiecas uz to lietu, par ko ir pieteikums bijis. Ja viņa attiecas, es domāju, ka tur nevarētu būt divas domas šādas lietas atsākšanai sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem.

A.Endziņš

Paldies. Čepānes kundze, lūdzu!

I.Čepāne

Sakiet...Vai jūsu izpratnē arī Kriminālprocesa kodeksa 390.panta otrajā daļā šīs fiziskās personas... Jo, ņemot vērā to, ko jūs teicāt par uzraudzības kārtību, ka jūs tagad par lielu sasniegumu uzskatāt, ka tagad deputātiem tiek piedāvāts, ka arī zvērināts advokāts var iesniegt... un šodien prokuratūra no jebkuras personas ņem pretī...?

G.Kūtris

Praksē... jā, ievērojot šā likuma redakciju, nav liegts jebkurai personai griezties un iesniegt pieteikumu prokuratūrā, lai izvērtētu konkrēto faktu. Es nezinu Prokuratūras praksi. Bet, manuprāt, ka vienmēr skatās uz to, vai šī persona ir saistīta ar lietu.

Jautājums, ko jūs uzdevāt saistībā ar personām, kas jau ir mirušas... Jā, šādā gadījumā pieņem arī no viņu radniekiem.

I.Čepāne

Kur tas ir noteikts?

G.Kūtris

Tas nav noteikts spēkā esošajā Kriminālprocesa kodeksā, jaunajā Kriminālprocesa likumā ir paredzēta speciāla procedūra sakarā ar mirušas personas lietas izskatīšanu.

I.Čepāne

Piemēram, kā Vācijā, kur laulātais... bērns...

G.Kūtris

Cilvēki, kuriem ir saistības ar bojāgājušo... ir nepieciešama vai nu šī bojāgājušā rehabilitācija kā nevainīgas personas vai arī varbūt kāds cits jautājums, teiksim...

I.Čepāne

Un kā jūs prognozējat, ka deputāts varētu noraidīt tiesas priekšlikumu šeit šajā procesā, uzraudzības procesā iesaistīt zvērinātu advokātu, jo mēs juristi saprotam, ka šādā gadījumā, kad vienīgi palīdzēt var šis zvērināts advokāts...

G.Kūtris

Redakcionāli viņam būtu jālabo precīzi, ka tieši, teiksim, šī notiesātā persona vai zvērinātais... saskaņot ar zvērināto advokātu. Principā, lai neizvērsas iesniegums tikai no notiesātās personas, kā tradicionāli praksē ir sūdzību burtnīca, kas nāk regulāri katru... ik periodiski nāk. Šie iebildumi, tie ir pašlaik izteikti tikai no Valsts cilvēktiesību biroja, apspriežot Cilvēktiesību komisijā, lai izņemtu arī šeit šīs advokāta tiesības, bet paredzētu jebkuras personas tiesības iesniegt šo protestu uzraudzības kārtībā. Pretargumentācija no darba puses un es domāju, ka arī no lielākās daļas prakses darbinieku puses ir tikai viena, ka valsts ir uzņēmusies šīs papildus saistības noslēgt... pabeigt pārsūdzības iespējas... valsts likumā pateikt, ka pārsūdzības iespējas ir divas: apelācija un kasācija un ka valsts pati uzņemas papildus saistības tiesas kļūdas novēršanā, ievērojot gan procesuālās ekonomijas principus, kas prasa ātrāk izskatīt lietas, lai tiesas spriedums stājas spēkā un tā tālāk, gan arī moments par to, ka... Principā šis jautājums bija viens...ka pārsūdzības iespējai kaut kur jābeidzas. Un vienīgi saglabājot šīs iespējas augstākā ranga juristiem izvērtēt iesniegto pieteikumu un tā pamatotību un tad griezties tiesā.

A.Endziņš

Paldies. Vai ir vēl jautājumi?

J.Butkēvičs

Man ir jautājums. Jūs pieminējāt augstākā ranga juristus. Kas ir šie augstākā ranga juristi?

G.Kūtris

Tās ir tās personas, kurām valsts ir izticējusi vadīt tiesu varu.

J.Butkēvičs

Un tās būtu?

G.Kūtris

Tās ir Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Ģenerālprokurors un arī viņu vietnieki, jo ne vienmēr šie vadītāji ir darbā, viņiem ir arī brīvais laiks.

Savukārt pretim nākot situācijai, ka praksē vajadzētu novērst kļūdas, uzskatām, ka arī zvērinātie advokāti varētu būt tās personas, kas ir kvalitatīvi juristi, kas var izvērtēt personas, sagatavot... jeb personas domas un iesniegt šādu pieteikumu. Tad, ja šajā gadījumā, teiksim, būs vēlme drīzāk uz populistiska viļņa izsvītrot arī šo iespēju, tad valstij būtu jāapsver nepieciešamība

vispār šādu procesu ieviest, jo tādu tiesu kļūdu, kurā būtu būtiski pārkāpumi, nu, to nav tik daudz un to vajadzētu risināt sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tādā procedūrā.

Bez tam ir jāuzsver arī tas, ka jebkurā gadījumā šī pārsūdzība jeb noprotēšana var būt tikai par labu notiesātajai personai. Tā nav par sliktu, tā nepasliktina šī cilvēka apstākļus.

J.Butkevičs

Paldies.

A.Endziņš

Saeimas pārstāvim?

G.Kusiņš

Sakiet, lūdzu, tad es pareizi sapratu, ka ir atsevišķas valstis, kurās nav šīs uzraudzības, kā jūs pieminējāt sākumā.

G.Kūtris

Principā šādas trešās pārsūdzības instances nav.

G.Kusiņš

Ir atsevišķas valstis, kur tās nav. Jūs varat kādu nosaukt? Eiropā vai citur?

G.Kūtris

Es pieļauju domu, ka Krievijā varētu būt pēc jaunā Kriminālprocesa kodeksa... Es, tiesa, vēl jaunajā Kriminālprocesā vēl neesmu paspējis izlasīt... Es pieļauju domu, ka bijušajās padomju republikās varētu būt, ka uzraudzības procesu kaut kādā veidā saglabā tā, bet Eiropas valstīs, izņemot apelāciju un revīzijas kārtībā... apelāciju un kasāciju, tā tas nav.

G.Kusiņš

Paldies.

Un prezumējot tās sekas... es pieteikuma iesniedzējam jau uzdevu... Sakiet, lūdzu, kā jūs uzskatāt, kādas būtu sekas, ja Satversmes tiesa atceltu ar 1998.gadu tā, kā prasa... Vai jūsuprāt tas būtu pietiekošs pamats un kāda būtu situācija ar visām tām lietām, kas šajā laika posmā uz kaut kādiem pamatiem ir skatīta?

G.Kūtris

Prognozējamās sekas gan vienā teikumā ir diezgan grūti... jo arī tad, kad mainās likumā kādreiz viens pants, ir garš pārejas noteikumu uzskaitījums, kas ir jāievēro ar tām lietām un ar tām lietām. Mums jau to pierāda 1995.gada un 1996. gada grozījumi Kriminālprocesa kodeksā, kur bija jāatrunā, kā tad ir ar tām lietām, kurās bija pēc vecās kasācijas un kas pēc jaunās... Ja gadījumā tiek atceltas spēkā tā procedūra, kas ir ievērota pēc 1998.gada līdz šim brīdim, tad reāli tas nozīmē, ka visi iesniegtie procesi zaudē savu juridisko spēku un tie tiesas spriedumi, kā rezultātā notiesātām personām sods ir mainīts par labu viņām, arī zaudē it kā savu spēku, ja Satversmes tiesa kaut kādā veidā spriedumā neatrunās to, ka visi pieņemtie spriedumi paliek spēkā. Es vienkārši... teorētiski es zinu, kādā veidā ir iespējams atcelt to, kas ir noticis - ar tiesas spriedumiem. Ja tiesas spriedumi ir pieņemti... Ir iespējams no šī brīža pateikt, ka tālāk uz priekšu to nevajadzētu darīt, bet tas, kas ir izdarīts... Cilvēkam par sliktu nekad nevar tiesas spriedumu mainīt. Atcelt labāku tiesas spriedumu un pateikt, ka ziniet, viņam tomēr nebija 5 gadi, bet jāatsēž visi 7.

G.Kusiņš

Labi, paldies. Nav vairs jautājumu.

A.Endziņš

Paldies.

Vēl ir jautājumi? Nav.

Lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta. Un pirms mēs uzsākam tiesu debates, tiek pasludināts 15 minūšu pārtraukums līdz pulksten 13.20.

(Pārtraukums)

A.Endziņš

Tiek uzsāktas tiesu debates.

Vārds debatēs kā pirmajam tiek dots Valsts cilvēktiesību biroja pārstāvjiem. Cik jums laika vajadzēs?

J.Butkēvičs

Nu, es domāju, ka noteikti ne vairāk par 25 minūtēm.

A.Endziņš

Un Saeimas pārstāvim?

G.Kusiņš

Nu, 15- 20 minūtes. Es neiebilstu, ka runā vairāk....

A.Endziņš

Lūdzu!

J.Butkēvičs

Godātā tiesa! Uzklusot Saeimas pārstāvi, kā arī eksperta argumentus, Cilvēktiesību birojs joprojām paliek pie sava uzskata, ka apstrīdētās tiesību normas ir pretrunā ar Satversmes 92.pantu.

Un lai ilustrētu, kā praksē darbojas šīs apstrīdētās normas, es izmantošu vienu konkrētu gadījumu... viena konkrēta cilvēka likteni, kurš ir vērsies gan arī Valsts Cilvēktiesību birojā, gan arī daudzās citās institūcijās pēc palīdzības. Tas tika atspoguļots arī masu medijos un šo personu sauc Martins Perels. Ar viņa akceptu es arī publiskoju viņa vārdu un uzvārdu, jo tas arī nav nekāds noslēpums.

Es pieļauju, ka jūs jau daudzi esat dzirdējuši par šo lietu, bet es tomēr atgādināšu šīs lietas apstākļus.

1993.gadā 29.jūnijā Martins Perels tika notiesāts kā līdzvainīgs triju cilvēku slepkavībā. Un viņš tika notiesāts ar 15 gadu cietumsodu neskatoties uz to, ka lietā bija apšaubāma motivācija, ka trūka arī pierādījumu un bija arī citi apstākļi.

Sevi par vainīgu viņš arī neatzina. 1994.gada janvārī personas, uz kuras liecības pamata viņš arī faktiski tika notiesāts, nu es neminēšu šīs personas uzvārdu, bet šī persona arī tika atzīta par vainīgu inkriminēta nozieguma izdarīšanā, un viņai tika arī piespriests cietumsods, viņa vaļsirdīgi atzinās izdarītajā noziegumā, bet šī persona bija norādījusi, ka slepkavības pasūtītājs ir Martins Perels un tas principā bija tas galvenais iemesls, kāpēc Martins Perels arī tika notiesāts. Citu tiešu pierādījumu nebija.

Un 1994.gada janvārī šī persona nosūtīja vēstuli Augstākās tiesas priekšsēdētājam, kurā norādīja, ka visas iepriekšējā izmeklēšanā un tiesā sniegtās liecības viņam ir diktējusi vēlēšanās palikt dzīvam. Ja paskatās tā laika tiesu praksi un to, ka Kriminālkodeksā joprojām bija paredzēts par slepkavību arī nāves sods... par vairāku cilvēku slepkavību nāves sods kā viens no soda veidiem... un turklāt vēstulē šī persona norādīja, ka iepriekšējā izmeklēšanā un tiesā dotās liecības ir izdomātas un melīgas un tiesā liecinātās liecības par to, ka slepkavību ir pasūtījis Martins Perels, ir izdarītas pēc viņa lūguma.

A.Endziņš

Butkēviča kungs, atļaujiet, es jūs pārtraukšu. Ar šīs konkrētās lietas materiāliem Satversmes tiesas tiesneši ir iepazinušies, jo attiecīgie perioda iesniegumi bija saņemti arī Satversmes tiesā, Satversmes tiesa atteica ierosināt lietu saistībā ar to, ka termiņš notecējis un nav... un tādā aspektā viņš griezās pie jums un jūs griezāties... un esat saistīti ar 6 mēnešu termiņu pēc pēdējā nolēmuma, tāpēc šīs lietas nianse mums ir zināmas un nebūtu vajadzība, manuprāt, atkārtoties.

J.Butkevičs

Labi, tad nu vienīgais, ko es vēlētos...

A.Endziņš

Atvainojiet..

G.Kusiņš

Jā... es vēlējos arī saistībā ar šo, ka saskaņā ar Satversmes tiesas reglamenta 182.punktu vēl runājot tieši debatēs viņi nav tiesīgi atsaukties uz apstākļiem un materiāliem, kas nav pārbaudīti tiesas sēdē. Un tas vienkārši man var apgrūtināt... es neesmu ne "par", ne "pret". Es nezinu par tiem, ko jūs runājat.

Līdz ar to es uzskatu, ka šeit tādu materiālu pieminēšana, tas nav... Nu, es saprotu, ilustrācijai viss ir pieļaujams, bet manuprāt tas, kas nav pārbaudīts tiesas sēdē pirms tam iepriekš, vai šeit būtu izmantojams debatēs...? Paldies.

J.Butkēvičs.

Labi, ņemot vērā jūsu iebildumus un to, ka jūs esat informēts par šo lietu, tad es varbūt arī neiedziļināšos šīs lietas niansēs.

Bet šī lieta ir ļoti labs piemērs tam, kā darbojas apstrīdētās tiesību normas. Respektīvi, kādā veidā var tikt ierobežotas personas tiesības panākt lietas izskatīšanu, tiesa, neskatoties uz to, ka... Nu, labi, es tad neiedziļināšos lietas niansēs, bet vārdu tālāk došu Līgai.

A.Endziņš

Lūdzu!

L.Bikseniece

Godātā tiesa! Cilvēktiesību birojs apstrīd šo normu pretrunu tiesību taisnīgas tiesas principā. Un tiesību saistības tiesa būtībā ietver arī to, lai lieta tiktu izskatīta objektīvi un likumīgi.

Un šis likumības princips protams, ietver to, ka lieta ir jāizskata tā, lai tur netiktu pieļauti nekādi materiālu un oficiālu normu pārkāpumi. Jo šādu normu pārkāpumi, ja tādi ir bijuši lietas izskatīšanā, tiešā veidā tomēr ietekmē šīs personas tiesības uz taisnīgas tiesas nodrošinājumu.

Un, kā jau es teicu, taisnīga tiesa ir ļoti būtisks princips un valstī tāds ir jānodrošina efektīvi un ņemot, protams, vērā arī valsī esošo situāciju.

Latvijas Satversme un arī Latvijai juridiski saistošie starptautiskie līgumi cilvēktiesību sfērā tieši nenosaka kārtību, kādā valstij būtu jānodrošina šīs tiesības uz taisnīgu tiesu. Tāpat arī nav šeit konkrēti noteikts, cik ir instancēm jābūt, kādā veidā notiek šī lietu pārskatīšana, bet būtiskākais ir šis rezultāts. Tātad, lai efektīvi tiktu nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Un it īpaši tādā sensitīvā un niansētā jomā, kā kriminālprocess, ir ļoti rūpīgi jāizvērtē, vai normatīvais regulējums pilnībā atbilst ne tikai cilvēktiesību prasībām, bet arī vispārējiem tiesību principiem demokrātiskā valstī.

Arī Eiropas cilvēktiesību tiesa savā praksē runājot par pārsūdzības iespējām konkrēti nepieprasa no valsts ieviest kaut kādu tieši viena vai cita tipa sistēmu. Un tādēļ ļoti iespējams, ka ir valstis, kur nepastāv šī uzraudzības sistēma vispār vai šī lietas izskatīšana pēc būtības noteiktā divās vai trijās instancēs.

Un iespējams, ka varbūt arī ir valstis, kurās gandrīz nav gadījumu, vai vispār nav gadījumu, kur ir kaut kāda tiesu kļūda radusies un nav tādu pārkāpumu, tādēļ vispār tāda kārtība nav vajadzīga.

Taču es, tomēr ņemot vērā Latvijas situāciju un skatoties no tāda viedokļa, ka būtiskākais ir sasniegt šo rezultātu, birojs uzskata, ka šādai sistēmai ir jāpastāv un ir jādarbojas.

Un tāpat arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir noteikusi, ka valstī tiek dota rīcības brīvība izveidot šo sistēmu, bet ... un tātad, ja valsts ir kaut kādu ieviesusi vienu vai otru instanci, tad šai instancei ir jābūt efektīvai un pieejamai. Tas ir tāds viens no būtiskiem principiem.

Un tad es jau minēju par konkrēto situāciju valstī. Un šobrīd sūdzības par tiesībām uz taisnīgas tiesas pārkāpumiem ir Cilvēktiesību birojā gandrīz kā tāda vispopulārākā joma, par ko tiek saņemtas sūdzības. Un 2001.gadā ir saņemtas 124 rakstiskas sūdzības un ir sniegtas 139 mutiskas konsultācijas un jāsaka, ka no šīm rakstiskajām 124 sūdzībām 83 ir bijušas tieši no notiesātajām personām. Tātad no personām, kas ir izgājušas visas tiesu instances un šīs personas ir norādījušas uz to, ka viņu lieta nav izskatīta taisnīgi un nav izskatīta likumīgi, ir pieļauti procesuālo normu pārkāpumi un materiālo normu pārkāpumi. Protams, birojs nevar šīs lietas pārskatīt un birojs nevar izvērtēt šos apstākļus un mēs nevaram arī pateikt, cik no tām ir pamatotas. Protams, es arī piekrītu iepriekšējam runātajam, ka, īpaši ieslodzījumu vietās, ir personu kategorijas, kas raksta šīs sūdzības un raksta daudz un apraksta visas šīs situācijas... varbūt tur nemaz kādreiz nav šī pieteikuma pamata. Bet tomēr šī statistika ir diezgan liela un birojs šobrīd norāda šo likumisko ceļu, kādā veidā šīs personas var griezties un tālāk iet.

Taču starp šīm sūdzībām ir arī tādi gadījumi, kad persona ir izmantojusi šīs savas iespējas pārsūdzēt lietu saistībā ar jaunatklātajiem apstākļiem un vērsusies pie prokurora vai arī uzraudzības kārtībā, taču lielākoties ir saņemti atteikumi. Un savukārt tiesības pārsūdzēt kur tālāk tiesā šai personai nav.

Tātad ņemot vērā iepriekšminēto arī Satversmes tiesai, izlemjot, noteikti būtu jāvērtē, vai nacionālajā likumdošanā noteiktā spēkā stājušos tiesas spriedumu apstrīdēšanas kārtība ir efektīva un vai tā garantē tiesības uz taisnīgu tiesu. Un vai šobrīd noteiktajiem ierobežojumiem ir objektīvs un demokrātiskā sabiedrībā nepieciešams pamatojums.

Būtībā Cilvēktiesību birojs neapstrīd prokuratūras tiesības veikt jaunatklātu apstākļu izmeklēšanu, jo nu tiešām pēc savas būtības prokurors ir tas, kuram ir pieeja šiem datiem un lietām. Bet tā kā no jaunatklāto apstākļu esamības vai neesamības var būt atkarīga personas notiesāšanas pamatotība un likumība, galīgo lēmumu par jaunatklātajiem apstākļiem vajadzētu pieņemt nevis procesa dalībniekam, šajā gadījumā prokuratūrai, kas ir uzturējusi pret personu apsūdzību un veikusi kriminālprocesuālas darbības, bet gan neatkarīgam un neieinteresētam lietas iznākumā procesa dalībniekam, tas ir, tiesai.

Nu, protams, Satversmes tiesā izskatāmo sūdzību specifika, teiksim, neatļauj lūgt Satversmes tiesai tieši pieņemt kaut kādas normas vai norādīt likumdevējam, kādai šai normai ir jāizskatās, taču tas, ko... viena lieta, ko birojs vēlējas ar savu prasību panākt, ir, lai tiktu nodrošinātas tomēr šīs pārsūdzības iespējas, kas pašlaik kriminālprocesā nav paredzētas.

Un būtībā iepazīstoties ar lietas materiāliem un arī šodien noklausoties pretējās puses liecības un ekspertu, tomēr pilnībā neguvām pārliecību un pietiekamu pamatojumu, ka tikai Latvijas Republikas prokuratūras amatpersonām ir piešķirtas tiesības iesniegt protestu uzraudzības kārtībā uzsākt tiesvedību sakarā ar jaunatklātajiem apstākļiem. Mēs neguvām pietiekamu pārliecību, ka tam ir leģitīms mērķis un ka šī subjekta loka paplašināšana varētu radīt nevēlas sekas indivīda, valsts vai sabiedrības interesēm.

Un tādēļ es lūgtu Satversmes tiesu apmierināt mūsu prasību.

Paldies.

A.Endziņš

Paldies.

Saeimas pārstāvis.

G.Kusiņš

Godātā tiesa! Es vēlētos arī īsi vērst debatēs uzmanību tikai uz tiem pašiem būtiskākajiem apstākļiem, kas, manuprāt, šeit, izskatot šo lietu, atklājot šos ekspertu viedokļus un pretējās puses argumentus, ir būtiski.

Man liekas jocīgi, ka pieteikuma iesniedzēji, protams... šeit pat ir tāda tendence interpretēt prokuratūru un konkrēto prokuroru.

Man nav īsti arī saprotams, uz ko pamatojas pieteikuma iesniedzēju uzskats, ka prokurorā nostiprinās kāda pārliecība. Es nedomāju, ka šeit ir kaut kāds tāds... kāda individuāla prokurora dziļš naids pret kādu cilvēku, kam būtu jānostiprinās arvien vairāk un vairāk. Un ja mēs skatāmies šo lietu no pašiem pirmsākumiem, tad manuprāt ir jāsaprot, ka ja cilvēks, šinī gadījumā, prokurors ir balstījies šo savu pārliecību uz vieniem materiāliem, uz vieniem pierādījumiem, un gadījumā, ja šobrīd ir kaut kādi jaunatklāti apstākļi, tad es neredzu to pamatojumu, kāpēc prokuroram būtu tad jābūt tik tendenciozām un jāturas pie tā, ka tagad pat pie šādiem jaunatklātiem apstākļiem viņiem ir tāds pats viedoklis, kā iepriekš. Man pat vairāk gribētos domāt, ka pie jaunatklātiem apstākļiem prokurors var mainīt savu lēmumu, jo viņš savu lēmumu iepriekš ir pieņēmis uz tiem dokumentiem un tiem materiāliem, kas bija iepriekš zināmi. Bet pie jaunatklātiem materiāliem prokurora viedoklis arī var mainīties.

Līdz ar to man liekas, ka šis pieteikuma iesniedzēju arguments par to, ka prokurorā nostiprinās pārliecība, kas tādējādi nez kāpēc paliek neierobežoti ilgu laiku vēl spēkā, manuprāt šis tāds paliek tāds neargumentēts un manuprāt viņš neapstiprinās ne ar kādiem lietā esošajiem pierādījumiem.

Attiecībā uz šo prokuratūras it kā ekskluzīvo lomu. Nu jāsaprot tā, ka prokuratūra savā atzinumā arī minēja un arī Kūtra kungs savā runā pieminēja, tas ir lietas 80. lapaspusē, ka tas faktiski novestu pie četru pakāpju tiesu sistēmas izveidošanas un šinī gadījumā nav arī nekāda argumentācija, kāpēc nevarētu ieviest tādu piecu pakāpju sistēmu vai vēl kaut ko tālāk. Piekrītot argumentam, ka šinī gadījumā ir nepieciešams, lai tiesas kļūdas tiktu novērstas, manuprāt ir jāsaprot, ka ir kaut kur robeža un valstī ir obligāti jāizveido šis mehānisms, lai šādas tiesu kļūdas varētu tikt novērstas, bet tas nenozīmē, ka ir jāievieš tāda sistēma, ka bezgalīgi var pārskatīt un pārskatīt lietas. Man liekas, ka šis prokuratūras vēstulē minētais arguments noteikti ir ņemams vērā.

Attiecībā uz prokuratūru, es vēl gribētu pieminēt to, ka patiešām Prokuratūras likumā prokuratūrai ir tāda duāla loma un šī prokuratūras duālā loma minēta nav tikai Latvijas likumdošanā attiecībā uz to, kāda ir prokuratūras funkcija. Tas ir pieminēts arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietā Delkorts, kas ir 1970.gada 17. janvāra lietā un arī ir norādīts, ka prokuratūrai var būt šī duālā loma un nevajag uztvert prokuratūru vienīgi kā valsts interešu paudēju, ka prokuratūras iekšienē var būt atsevišķi departamenti, kas nodarbojas ar pilnīgi varbūt pat pretējiem uzdevumiem, kas palīdz prokuratūrai iekšējo kontroli veikt un tā tālāk.

Es vēl gribētu vērst tiesas uzmanību uz vēl vienu apstākli. Pat ja mēs pieļaujam tādu teorētisku sistēmu, ka kādā lietā šī izmeklēšana attiecībā uz jaunatklātiem apstākļiem var uzdot tam pašam prokuroram, tad man jāsaprot tā, ka vienmēr ir pārsūdzēšanas iespējas. Un šinī gadījumā pat

var pārsūdzēt šo lēmumu līdz pat ģenerālprokuroram. Bet tad man liekas, ka šeit ir jāņem vērā viens cits apstāklis.

Personas tiesības pašas par sevi ir iespējams balstīt uz konkrētu Satversmes normu. Mēs nevaram iziet abstrakti no tā, ka kriminālprocesā ierakstītais ir pilnīgi absolūts un izsmel šo Satversmes regulējumu. Jo, manuprāt, tad mēs nonāktu pie netaisnīga secinājuma: ja gadījumā mēs atceļam šo regulējumu, tad vispār nepaliek nekāds regulējums. Tā rezultātā neviens vairs nevar neko iesniegt, ja mēs pieturamies, ka tikai saskaņā ar Kriminālprocesu var šīs slietas notikt. Un neļauj piemērot ne esošo kārtību, ne arī kādu jaunu kārtību.

Runājot par šo robežu, es gribētu vērst tiesas uzmanību arī uz Kūtra kunga teikto par to, ka ir bijušas debates attiecībā uz šo personu loka papildināšanu ar zvērinātu advokātu. Tikko kā mēs varētu runāt par kādu personu loka paplašināšanu, tad mums vienmēr rodas jautājums, vai gadījumā, ja būtu noteikts prokurors un advokāts, vai tad, ja grieztos kāds cilvēks, kas nespēj samaksāt par advokāta pakalpojumiem, vai tad viņš varētu uzskatīt, ka savukārt viņa tiesības ir ierobežotas. Tad vienmēr ir jautājums: cik plašam ir jābūt šim uzskaitījumam, lai mēs varētu pateikt, ka nu šis teorētiski iedomātais princips tikai no vienas puses ir realizēts visā savā pilnībā un milzīgumā. Es pat tā gribētu teikt.

Manuprāt, šeit ir jāskatās arī tas, ka šis princips, ka jebkura persona var mēģināt vērsties, nav izskatāms atrauti no pārējām lietām. Un šinī gadījumā es vēlreiz gribu vērst tiesas uzmanību un to, ka Latvijā ir nodrošināta šī iespēja gan atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai, gan arī atbilstoši Satversmei, konkrēti pārskatīt šo tiesas spriedumu uzraudzības kārtībā un tas, manuprāt, ir pats būtiskākais, jo tādējādi tiek novērsta šo tiesas kļūdu iespējamība.

Mēs varam, arī prokuratūras atzinumā redzēt, cik šādu protestu ir iesniegts un arī Kūtra kungs tos pieminēja. Un mēs varam skaitliski redzēt, ka šie ir nedaudzi gadījumi. Līdz ar to šis mehānisms, kas pašreiz eksistē, protams, arī nodrošina to, ka ir nedaudz gadījumu. Mums ir ļoti grūti prognozēt, kāds būtu tas skaits, ja mēs atļautu arī zvērinātam advokātam vēl iesniegt un vēl grūtāk acīmredzot ir prognozēt, kāds būtu tas skaits, ja mēs atļautu pilnīgi jebkuram iesniegt. Un kā tad tas varētu tālāk attīstīties.

Taču man liekas, ka ģenerālprokuratūras minētais par to, ka tikai iepazīšanās ar šādām masveida nepamatotām sūdzībām tiesai prasīs ievērojamu laika patēriņu, nemaz nerunājot par lēmuma sagatavošanu, par šo sūdzību atstāšanu bez izskatīšanas. Tas viss norāda uz to, ka manuprāt, atverot vārtus tādas šķietamas un iedomātas cilvēktiesību aizsardzības dēļ, manuprāt, mēs varam pārslogot tiesu un tā rezultātā mēs varam panākt tieši pretēju efektu, jo šinī gadījumā šī aizsardzības sistēma vairs nebūs efektīva. Tas, ko norādīja arī pieteikuma iesniedzējs, jo tiesas būs pārslogotas un viņas vairs nevarēs tikt efektīgi galā ar kaut kādiem... ja šobrīd ir 30 gadījumi un mēs varam prezumēt, cik būs un ja būs 300 vai 3000, tas prasīs daudz ilgāku laiku.

Šinī gadījumā man liekas, ka ir būtiski svarīgi ņemt vērā to, ka Latvijā prokuratūrai ir duāla loma un prokuratūra iestājas ne tikai par valsts interesēm, un, manuprāt, nebūtu pamata apgalvot, ka prokurors ir cilvēks, kas uz vieniem pierādījumiem ir, kā saka, nostiprinājis savu pārliecību par kaut ko un ka viņš pie citas pierādījumiem nevarētu mainīt savu viedokli un nevarētu nonākt pie pavisam kaut kādiem citiem secinājumiem. Tas, manuprāt, būtu zināmā mērā tāda ēnas mešana uz prokuratūru un apvainojums prokuratūrai. Jo, manuprāt, nevajag prezumēt, ka cilvēki ir tādi, kas nespēj mainīt savus lēmumus, jo ja tie lēmumi ir bijuši pieņemti uz citiem pamatiem un tagad pie jaunatklātajiem apstākļiem ir pavisam kaut kas cits.

Man liekas, ka šis ir arī pats galvenais apstāklis, kas šinī gadījumā ļauj teikt, ka Latvijā izveidotā sistēma spēs šobrīd nodrošināt, ka Kriminālprocesa likuma panti un šinī gadījumā gan Kriminālprocesa likuma panti attiecībā uz jaunatklātu apstākļu izvērtēšanu, gan arī Kriminālprocesa 390. līdz 392.pants atbilst Satversmes 92.pantā noteiktajai būtībai.

Es vēlreiz gribu vēlreiz atgādināt tiesai, ka 92.pants ir dzīvojošs pants, mēs vienmēr varam šo lietu attīstīt arvien tālāk un tālāk, bet vienmēr mums ir jāņem vērā, ka ir reāla sabiedrības attīstība un mēs nevaram nostāties tādās pozīcijās, ka šinī gadījumā ir iespējams izveidot bezgalīgu pārsūdzēšanas iespēju.

Paldies. Pie šādiem nosacījumiem mēs lūdzam pieteikumu noraidīt.

A.Endziņš

Paldies.

Vai kāds no lietas dalībniekiem vēlas izteikt repliku?

K.Bikseniece

Es tikai īsi pateikšu, ka tomēr birojs, ņemot vērā savu praksi un to, ka ir ar lietām nācies saskarties un arī ar jau minēto šo... lietu, es uzskatu, ka pašreizējā kārtība nenodrošina šīs lietas pilnībā un būtu jābūt precīzam...

A.Endziņš

Paldies

Kusiņa kungs?

G.Kusiņš

Es uzskatu, ka šinī gadījumā mēs esam klasiskā situācijā, kur mēs mēģinām konstatēt abstraktu tiesību normu atbilstību vai neatbilstību izmantojot vienu konkrētu gadījumu. Ja kādā konkrētā gadījumā kāds prokurors vai ģenerālprokurors vai kāda cita amatpersona ir pieļāvusi kādus pārkāpumus, tad šinī gadījumā to nekādā gadījumā nevar uzskatīt par pietiekošu pamatu, lai atceltu to normu, uz kuru šī persona ir taisījusi savu lēmumu. Tādā gadījumā mēs nonāksim pie pilnīgi absurdas situācijas, ka ja kāda persona pārkāpj likumu un šis likums savukārt runā kādam... šis pieņemtais lēmums runā kādam par sliktu, mēs ņemam un atceļam nevis šo lēmumu, kas runā kādam par sliktu, bet atceļam pašu likumu, kas dod vispār šādu lietu.

Manuprāt šāda pieeja būtu nepareiza un šeit būtu jāvērtē nevis ņemot vērā konkrēto kādu lietu, bet šeit ir jāvērtē abstrakti un manuprāt tas, ka Cilvēktiesību birojs balsta savus argumentus tikai uz vienu konkrēto lietu, parāda arī to, ka šinī gadījumā tas ir izņēmums un ir jāizvērtē konkrēti,

kāpēc tieši šajā lietā tas ir noticis un nevis jāsaka, ka konkrētā tieši šī tiesību norma ir pretrunā ar Satversmes 92.pantu.

Paldies.

A.Endziņš.

Tā, tiesa apspriežoties uz vietas, nolēma, ka spriedums tiks pasludināts 5.martā pulksten 11.00 Satversmes tiesas sēžu zālē.

Stenogrāfiste

M.Ceļmalniece

Tiesas sēdes sekretāre

E.Freimane